

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Karolina Kolářová

**Zákonodárna iniciativa poslankyň v Národním
shromáždění 1. ČSR a koncept politické
reprezentace**

Bakalářská práce

Praha 2015

Autor práce: **Karolina Kolářová**

Vedoucí práce: **PhDr. Jitka Gelnarová, PhD.**

Rok obhajoby: 2015

KOLÁŘOVÁ, Karolina. *Zákonodárná iniciativa poslankyň v Národním shromáždění 1. ČSR a koncept politické reprezentace*. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií, 2015. Počet stran. Vedoucí bakalářské práce PhDr. Jitka Gelnarová, PhD.

Abstrakt

Tato práce se zabývá zákonodárnou iniciativu poslankyň v Národním shromáždění 1. ČR a konceptem reprezentace. Hlavním cílem je zjistit nakolik ovlivnila zákonodárnou iniciativu poslankyň ideologická příslušnost a nakolik to bylo zastupování specifických ženských zájmů. Práce používá pro výzkum dva typy reprezentace, ideologickou a funkcionální. Informace čerpá ze stenoprotokolových zápisů z jednotlivých schůzí poslanecké sněmovny. Samotný výzkum se skládá z analýzy projevů političek v plénu pomocí uplatnění jednotlivých prvků konceptů reprezentace. Důležitými body u činnosti poslankyň je tak reprezentace ženské otázky z hlediska funkcionální reprezentace a ideologie z hlediska ideologické reprezentace.

Abstract

This thesis concerns with legislative initiative of female deputies in the National Assembly of First Czechoslovak republic and with the concept of representation. The goal of this study is to determine to what extent was the legislative initiative of female deputies influenced by the ideological affiliation to their party and to what extent by the representation of specific women's interests. Two kinds of representations, ideological and functional, are used in this study. The sources of information are the stenographical records of the single parliamentary sessions. The research itself consists of the analysis of the speeches of the female politicians in plenum by application of particular elements of the concept of representation. The two important points in the course of the female deputies activities are the representation of the woman question in the point of view of the functional representation and the representation of the ideology from the standpoint of ideological representation.

Klíčová slova

Zákonodárná iniciativa poslankyň, Národní shromáždění 1. ČSR, poslankyně 1. ČSR, gender, koncept reprezentace, politická reprezentace, ženské zájmy.

Keywords

Legislative initiative of MPs, National Assembly of the First Czechoslovak Republic, MPs of the First Czechoslovak Republic, gender, the Concept of Representation, political representation, women issues.

Rozsah práce: 79 505 znaků

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval/a samostatně a použil/a jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 13. 5. 2015

Karolina Kolářová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala své vedoucí bakalářské práce PhDr. Jitce Gelnarové PhD. za cenné odborné rady a pomoc poskytnutou při tvorbě mé bakalářské práce.

Institut
Projekt bakalářské práce

**Zákonodárna iniciativa poslankyň a senátorek v Národním shromáždění 1.
ČSR a koncept politické reprezentace**

Kontext tématu:

Vznik první Československé republiky znamenal pro ženy získání aktivního i pasivního volebního práva. V Národním shromáždění ČSR tak nově zasedly poslankyně i senátorky, přičemž se od sebe odlišovaly jak původem, tak i ideologickým zaměřením. Mnohé z nich měly politické zkušenosti z dob Rakouska-Uherska, ať už z předchozích bojů za ženské volební právo či z účasti na chodu politických stran. Pro jiné byla aktivní účast na politickém životě novou zkušeností. Předmětem mé práce bude zkoumání jejich legislativní iniciativy v zákonodárných orgánech první republiky z hlediska konceptu reprezentace. Budu se zabývat vztahem mezi ideologickou (zastupování idejí dané strany) a funkcionální (zastupování tzv. *ženských zájmů*) reprezentací v jejich zákonodárné činnosti.

Cíle bakalářské práce:

Cílem této práce bude zjistit, nakolik ovlivňovalo legislativní agendu poslankyň a senátorek zastupování specifických otázek vyplývajících z genderových rozdílů a nakolik to byl vztah k jejich domovské straně. Dále chci udělat detailní výzkum týkající se rozhodování političek v důležitých sociálních otázkách československé legislativy- (revize občanského zákoníku a nový zákon o interrupci). Budu srovnávat rozhodování žen s ohledem na jejich politickou příslušnost, věk, veřejnou aktivitu, popř. sociální původ.

Metodologie:

Vzhledem k tomu, že se budu zabývat časově i tematicky jasně ohraničeným obdobím, zvolila jsem si jako metodu případovou studii. Problematiku budu detailně analyzovat, tak, abych celostně porozuměla danému fenoménu. Mou ambicí není prostřednictvím onoho případu

získat či dokázat nějakou teorii, proto bude tato práce náležet do kategorie jedinečných případových studií. Řídila jsem se rozřazením dle Michala Kořana v knize Petra Druláka- *Jak zkoumat politiku*.

Charakteristika literatury:

Literatura k mé bakalářské práci se dělí na dvě části. První se týká teoretického rámce vymezující vztah mezi konceptem reprezentace a ženskými zájmy. V případě reprezentace pro mě bude stěžejní dílo *Hanny Pitkin: The Concept of Representation*. Autorka pracuje se čtyřmi druhy reprezentace, definuje vztahy panující mezi voličem a reprezentantem v každé z nich a jmenuje jejich hlavní specifika. Podobnou problematikou se zabývá ve své práci *Gender in Political Theory, Judith Squires*, ta ovšem reprezentaci zkoumá z genderové perspektivy. Dále se budu opírat o vybrané kapitoly z knihy *Feminism and Politics* editovanou *Phillips Anne*. Autorky v ní zkoumají podobu reprezentace žen v politice od minulosti až po současnost, analyzují vztah mezi veřejnou a soukromou sférou a jejich dopad na skutečnou politiku a věnují se problematice *ženských zájmů*, respektive co tento pojem skutečně představuje a zda je adekvátní ho používat.

Druhý okruh literatury, z kterého budu čerpat, se týká konkrétní aktivity poslankyň a senátorek v Národním shromáždění 1. ČSR. Jedná se zejména o knihu *Dany Musilové: Z ženského pohledu. Poslankyně a senátorky Národního shromáždění Československé republiky*. Autorka podrobně zkoumá ženskou aktivitu v legislativních orgánech ČSR, popisuje postupnou ženskou emancipaci před vznikem Československé republiky a věnuje se vybraným otázkám, na které československé političky kladly největší důraz. Mezi své zdroje jsem zařadila i knihu *Elusive Equality* od *Melissy Feinberg*. Autorka se snaží pomocí zkoumání genderové otázky spojené s bojem za ženskou rovnoprávnost, vysledovat celkový vývoj demokracie v Československu. Zaměřuje se na rozdíl týkající se vnímání ženy ve veřejném a soukromém životě. Ženy měly sice právo volit a účastnit se politického života, ale dle tehdejšího občanského zákoníku byly v mnoha ohledech podřízeny mužům. Obecně nadřazenost kolektivních zájmů celé společnosti individuálním právům jednotlivce, tedy tlačení žen do pozice matek, považuje Feinberg za problém demokracie v Československu. Dále budu čerpat z digitálního repozitáře PS ČSR, kde jsou zveřejněny stenografické protokoly z jednotlivých schůzí Národního shromáždění Československé republiky. Dle nich budu zkoumat konkrétní legislativní aktivitu političek v zákonodárných orgánech.

Seznam literatury a zdrojů:

Monografie:

PHILLIPS, Anne. Democracy and Representation. Or Why should it matter who our representatives are? In Phillips A. (eds.). *Feminism and Politics*. Oxford: Oxford University Press, 1998. 471 s.

SAPIRO, Virginia. Democracy and Representation. Or Why should it matter who our representatives are? In Phillips A. (eds.). *Feminism and Politics*. Oxford: Oxford University Press, 1998. 471 s.

PITKIN, Hanna. *The Concept of Representation*. Los Angeles: University of California Press, 1972. 311 s.

SQUIRES, Judith. *Gender in Political Theory*. Cambridge: Polity Press, 1999. 255 s.

GALLIGAN, Yvonne; CLAVERO, Sara; CALLONI, Marina. *Gender Politics and Democracy in post- socialist Europe*. Opladen & Farmington Hills: Barbara Budrich Publishers, 2007. 170 s.

FEINBERG, Melissa. *Elusive Equality*. Pittsburgh: University of Pittsburgh Press, 2006. 275 s.

MUSILOVÁ, Dana. *Z ženského pohledu. Poslankyně a senátorky Národního shromáždění Československé republiky*. Hradec Králové: Bohumír NĚMEC- Veduta, 2007. 199 s.

BUREŠOVÁ, Jana. *Proměny společenského postavení českých žen v první polovině 20. století*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001. 506 s.

Periodika:

MANSBRIDGE, Jane. Rethinking Representation. *The American Political Science Review* (online). 2003, vol. 97, no. 4, s. 515- 528

Digitální zdroje:

<http://www.psp.cz/eknih/index.htm>

Obsah

ÚVOD.....	3
1. KONCEPT REPREZENTACE.....	5
1.1 Jak má být volič reprezentován?	6
1.2 Ženy jako zájmová skupina se specifickými resp. ženskými zájmy?	7
2. ZÁKLADNÍ RYSY POLITICKÉHO SYSTÉMU ČESKOSLOVENSKÉ REPUBLIKY.....	8
2.1 Stranický systém	9
3. POSLANKYNĚ V POSLANECKÉ SNĚMOVNĚ NÁRODNÍHO SHROMÁŽDĚNÍ REPUBLIKY ČESKOSLOVENSKÉ	10
3.1 Fanni Blatny	11
3.2 Maria Deutsch	12
3.3 Anna Chlebounová	12
3.4 Betty Karpíšková.....	12
3.5 Irene Kirpal	13
3.6 Louisa Landová-Štychová	13
3.7 Anna Malá	14
3.8 Ludmila Pechmanová- Klosová.....	14
3.9 Otilie Podzimková.....	15
3.10 Eliška Purkyňová.....	15
3.11 Josefa Rosolová- Chlebodárová.....	16
3.12 Augusta Rozsypalová.....	16
3.13 Františka Skaunicová	17
3.14 Anna Sychravová	17
3.15 Františka Zeminová	17
4. ANALÝZA ČINNOSTÍ POSLANKYŇ Z HLEDISKA KONCEPTU REPREZENTACE.....	18
4.1 Rozprava k zákonu o ochraně dětí v cizí péči a dětí nemanželských	19
4.2 Rozprava k návrhu zákona na vydání zákazu podávání alkoholických nápojů mladistvým	20
4.3 Rozprava k návrhu zákona o potírání pohlavních nemocí.....	22
4.4 Rozprava k návrhu o reorganizaci dívčích škol odborných.....	24
4.4.1 <i>Opětovné projednávání zákona o reorganizaci dívčích škol v roce 1923</i>	<i>26</i>
4.5 Rozprava o návrhu zákona o částečném zákazu námezdného kojení.....	28
4.6 Rozprava ke státnímu rozpočtu pro rok 1925	30
ZÁVĚR.....	33

POUŽITÉ PRAMENY A LITERATURA	35
Monografické publikace	35
Periodické zdroje	36
Neperiodické zdroje	37

Úvod

V dnešní době jsou stejná občanská i politická práva pro muže a ženy samozřejmostí, ještě v předminulém století však byla ženská populace vytlačována na okraj veřejného života. Ženám byla pod různými záminkami upírána občanská i politická práva. Přírozené rozdíly mezi oběma pohlavími a z nich plynoucí tradiční rozdělení rolí, kdy úloha ženy spočívala v péči o rodinu v domácím kruhu, byly nejfrekventovanějšími argumenty pro neměnnost tradičního uspořádání společnosti. Velká francouzská revoluce spolu s myšlenkami osvícenství znamenaly proměnu tradičního myšlení. Ve společnosti stále více akcentoval důraz na osobní práva a svobodu, lidé se navíc vymanili z těsného sepětí s církví, a tak se požadavky jednotlivce octly pod daleko svobodnějším měřítkem. Skutečná změna pro ženy, ale spočívala až v postupné emancipaci měšťanské společnosti a v možnosti účasti ve veřejném životě. Ženy zakládaly mnoho spolků a hnutí podílejících se různými činnostmi na veřejné aktivitě. Jedním z významných činitelů v rozšiřování ženských práv bylo založení prvních hnutí za získání volebního práva.¹ Další zlom nastal s První světovou válkou. Ta přinesla rozpad dosavadních rodinných vazeb. Muži bojovali ve válce a ženy převzaly daleko větší zodpovědnost za chod společnosti. Mnohé z nich začaly vykonávat do té doby výhradně mužské práce, osamostatnily se a jasně dokázaly, že jsou schopné muže v mnoha ohledech nahradit. Vznikaly nové státy, a ty přijímaly nové ústavy s dalšími navazujícími zákony. V rámci tohoto procesu bylo v některých případech ženám přiznáno volební právo. Mezi těmito státy nechybělo ani Československo. Ženy poprvé zasedly do lavic zákonodárných orgánů Národního shromáždění Československé republiky skládajícího se ze senátu a poslanecké sněmovny. Pocházely z odlišných sociálních vrstev a zastupovaly různé politické strany. Reprezentovaly nejen odlišné ideologie, ale i specifické ženské zájmy. Navrhovaly zákony, podávaly interpelace a rezoluce a hlásily se ke slovu v rozpravách. Předmět mého zkoumání spočívá v posouzení otázky, jakým způsobem odpovídala jejich politická činnost konceptu reprezentace.

Mým cílem bude zjistit, nakolik byla jejich zákonodárná iniciativa ovlivněna genderem a nakolik stranickou ideologií. Jinými slovy koho nebo co reprezentovaly, zda zájmy strany, genderovou otázku nebo syntézu obojího. Pro zkoumání této problematiky využiji koncept reprezentace. Ten představuje samotný akt reprezentace jako takový, specifikuje vztah voliče

¹ Tato hnutí se začala formovat napříč Evropou už od první poloviny 19. století, v Čechách pak vznikl Výbor za volební právo žen v roce 1905.

a reprezentanta. Teoretiky byl vymezen do několika kategorií na základě fyzické podoby reprezentanta, jeho chování a vztahu k voličům.

V první kapitole rozeberu nejobecnější kategorizaci jednotlivých typů reprezentace podle Hanny Pitkin, která se věnovala otázce, kdo voliče reprezentuje. Neméně důležitý je ale i fakt, jak je volič reprezentován. Z tohoto druhého pojetí pak vychází koncept reprezentace ideologické a funkcionální, které se soustředí na zastupování ideologie nebo specifických zájmů, v případě této práce *ženských zájmů*. Výše zmíněné dva typy reprezentace budou pro mou práci klíčové. V dalších dvou podkapitolách vysvětlím jejich obecné mechanismy a fungování. Vyložím také, co může být chápáno pod pojmem *ženské zájmy*.

V mé analytické části už se soustředím na aplikaci teoretického konceptu reprezentace na reálnou politickou činnost poslankyň. Nejdříve vysvětlím základní realie prvorepublikového politického systému. Některé jeho rysy jako nepopíratelně velká role politických stran, jsou klíčové pro správné uchopení celého tématu.

Ve třetí a čtvrté kapitole už se budu věnovat samotné činnosti poslankyň, kde budu zkoumat prvky odkazující na konkrétní koncepty reprezentace. Nejdříve představím každou poslankyni zvlášť. Krátce shrnu jejich zákonodárnou aktivitu a oblast zájmů. Také se budu snažit zjistit, zda se jejich dosavadní profese tematicky promítla do zákonodárné činnosti. Následně už provedu analýzu projevů poslankyň v plénu. Ve vybraných úryvcích si budu všimát specifických prvků vystihující jednotlivé koncepty reprezentace. Důležitá pro mě bude zejména ideologie a reprezentace ženských zájmů. Ve většině případů nastane syntéza obou těchto typů, proto pro mě bude důležité, nakolik jejich ideologie ovlivňovala samotnou reprezentaci *ženských zájmů* a naopak.

Pro můj teoretický výzkum konceptu reprezentace je stěžejní kniha od Hanny Pitkin - *The Concept of Representation*, vymezující čtyři základní koncepty reprezentace a dále kniha Judith Squires - *Gender in Political Theory*, věnující se ideologické a funkcionální reprezentaci. Ve výkladu pojmu ženské zájmy jsem čerpala z vybraných kapitol knihy od Anne Phillips - *Feminism and Politics*. Nepostradatelnou pro mě je i kniha od Yvonne Galligan et al. - *Gender Politics and Democracy in post - socialist Europe*, přehledně shrnující celou problematiku konceptu reprezentace.

V praktické části čerpám především z digitální knihovny PSP ČR. Nejužitečnějšími pro mě jsou stenoprotokolové zápisy z jednotlivých poslaneckých schůzí, kde jsou zaznamenané jednotlivé projevy poslankyň. Dále pro svou práci využívám archiv s jednotlivými tisky zákonů a samotný jmenný rejstřík. Z monografií zde uvedu knihu Dany Musilové - *Z ženského pohledu*, kde jsou velmi užitečné informace o samotném životě poslankyň.

Pro upřesnění bych chtěla vysvětlit, proč jsem zúžila původně širěji pojaté téma v projektu. Vzhledem k velkému množství všech dokumentů k prozkoumání a k zachování konzistence práce budu zkoumat aktivitu poslankyň jen během jejich prvního volebního období (1920-1925). Bohužel v době psaní tezí jsem ještě nevěděla, nakolik bude můj výzkum časově náročný. Jen během jednoho volebního období bylo poslaneckých schůzí dohromady 376. Ke každé schůzi náleží jeden v průměru osmistránkový stenoprotokol, celkem je to tedy přes dva tisíce stran textu, které musím procházet kvůli svému výzkumu. Z časových důvodů se tak nemohu věnovat širěji vymezenému období. Důsledkem je i změna názvu mé práce, ve kterém původně bylo uvedeno slovo „senátorky“.

Podle tezí jsem také chtěla provést detailní výzkum týkající se rozhodování političek v důležitých sociálních otázkách jako je revize občanského zákoníku a nový zákon o interrupci. Obě z těchto témat se ale probíraly až po roce 1925, proto jim v mé práci nebudu věnovat prostor.

1. Koncept reprezentace

Nástup zastupitelské demokracie znamenal vznik vztahu mezi voličem a reprezentantem účinkujících ve výkonných či zákonodárných orgánech. Existence takového stavu vyvolala potřebu podrobněji zkoumat jeho funkčnost a možnosti uplatnění. Zatímco ve středověku fungoval parlament jako geografické fórum reprezentující jednotlivá území, v 18. století reprezentanti začali zastupovat vlastníky dle určitého majetku (Squires, 1999, s. 195). Situace se změnila s nástupem masových hnutí a s přiznáním volebního práva. Postupně se konstituovaly politické strany reprezentující jednotlivé třídní a ideologické zájmy, tak jak známe z dnešní doby (Squires, 1999, s. 196). Teoreticky ovšem nebyla vymezena žádná jasná koncepce toho, co zastupitelé reprezentují. Jedna z teoretiček Hannah Pitkin (1972, s. 8-9) definovala tak pojem reprezentace jako re- prezence, zosobňování přítomnosti za někoho jiného. Vymezila také čtyři základní dimenze reprezentace, v závislosti na vnějších rysech reprezentanta a jeho chování:

- Reprezentace deskriptivní: Reprezentace na základě vnějších rysů reprezentanta, důležitá je podobnost mezi voličem a reprezentantem (Pitkin, 1972, s. 61). V této reprezentaci jsou dále důležité požadavky voličů, reprezentant se stává jen prostředníkem, který je přenáší. Samotná osobnost a svobodná vůle reprezentanta není

tak podstatná (Pitkin, 1972, s. 62). Spolu s tím se vytrácí samotný akt pověření a zodpovědnosti reprezentanta, protože ten stejně jedná přesně podle svých voličů (Pitkin, 1972, s. 63). Tento druh Pitkin řadí mezi statickou reprezentaci.

- Reprezentace formalistická: Odvíjí svou existenci vztahu zastoupení od institucionálních forem. S jejím vznikem nebo ukončením se pojí dva aspekty - pověření a zodpovědnost. Reprezentant je také těmito aspekty úzce svázán a z hlediska jeho činnosti, nemá smysl hodnotit, to co vykonává. Tato reprezentace tak neobsahuje žádný substantivní prvek (Pitkin, 1972, s. 38-59).
- Reprezentace symbolická: Tuto reprezentaci řadí Pitkin mezi statické. Na rozdíl od deskriptivní formy reprezentace, ale reprezentant nereprezentuje na základě podobnosti, ale vztah s voličem je vytvořen na základě určitého symbolu (Pitkin, 1972, s. 92). Pitkin (1972, s. 92) uvádí pro vysvětlení příklad vlajky reprezentující určitý národ. Jedná se jen o kus látky, ale pokud přidáme hodnotu daného symbolu, náhle tento kus látky reprezentuje sílu celého národa.
- Reprezentace substantivní: Reprezentace z hlediska účelu. Klíčové je jednání reprezentanta, které je ve prospěch voliče. Důležitá je schopnost reakce reprezentanta, vůči zájmům voliče. Vztah voliče s reprezentantem je navíc založen i na společných hodnotách, prostředcích a cílech. Pitkin tuto formu reprezentace považuje za nejvhodnější (1972, s. 210-212).

1.1 Jak má být volič reprezentován?

Zatímco Pitkin se zabývala otázkou „Kdo má reprezentovat koho“, další z teoretiček Judith Squires (1999, s. 202) se zaměřila na zkoumání toho, „Jak se reprezentuje“. Vymezila čtyři okruhy, kterými se lze v konceptu reprezentace zabývat: 1) Co je reprezentováno 2) Jak je reprezentováno 3) Kde je reprezentováno 4) Jaký je účel reprezentace (Squires, s. 202-204). Pro cíl mé práce je podstatný první okruh. Squires (1999, s. 202) určila, že reprezentovat je možné přesvědčení resp. ideje, zájmy, voliče nebo identity. Z toho dále vyplývá reprezentace ideologická, geografická, funkcionální a sociální.

- Ideologická reprezentace - Předpokladem fungování této reprezentace je existence etablovaných a zodpovědných stran s rozdílnými programy. Dále voličů, kteří se rozhodují na základě vlastního přesvědčení a svobodných voleb (Squires, 1999, s.

202). Důležitou složkou je centralizovaná stranická disciplína, která zajistí, že reprezentanti skutečně reprezentují svoji stranu a příslušné ideologické spektrum (Squires, 1999, s. 202).

- Geografická reprezentace - Předpokladem jsou reprezentanti zastupující jednotlivá území. Jejich zvolení je podmíněno rozhodnutím obyvatel daného území, reprezentanti tedy jednají v zájmu těchto obyvatel (Squires, 1999, s. 202).
- Funkcionální reprezentace - Představuje reprezentanty jako mluvčí zájmových skupin a nových sociálních hnutí (Squires, 1999, s. 203).
- Sociální reprezentace - Reprezentant zastupuje sociální skupinu, s kterou se ztotožňuje, a zároveň z ní pochází. Sdílí s ní stejné hodnoty a cíl (Squires, 1999, s. 203).

Výše uvedené formy reprezentace málokdy fungují jako ideální typy a mohou se prolínat. Dále je důležité rozlišit ženy jako sociální skupinu (reprezentace žen ženami) představující sociální reprezentaci nebo ženy jako zájmovou skupinu představující funkcionální reprezentaci (Squires, 1999, s. 206).

1.2 Ženy jako zájmová skupina se specifickými resp. ženskými zájmy?

V otázce ženských zájmů vždy hrála klíčovou roli soukromá a veřejná oblast zájmů (Sapiro, 1998, s. 184). Ženy byly součástí té soukromé, v minulosti byla obvykle jejich hlavním úkolem výchova dětí a péče o domácnost. Jako manželka žila v područí svého manžela, nebyla ekonomicky činná a většinou nedisponovala vlastním majetkem. Její reprezentace byla vnímána jako dostatečná, protože v manželství byla s mužem brána jako jedna osoba (Sapiro, 1998, s. 161). I když se politická a ekonomická situace žen postupně lepšila, mateřství a reprodukci stát stále považoval za svůj výsadní zájem - věc veřejnou (Sapiro, 1998, s. 184). Ženám tak bylo odpíráno vzdělání nebo pracovní příležitosti, aby nezanedbávaly péči o děti a o domácnost (Sapiro, 1998, s. 184). Až s formováním prvních evropských států sociálního blahobytu se statut a role ženy staly jednou z důležitých politických témat (Sapiro, 1998, s. 185). Otázkou už nebylo, zda by měly být ženy reprezentovány, ale jak. Tedy mají být ženy vnímány jako zájmová skupina se specifickými zájmy a co vlastně ty specifické resp. ženské zájmy znamenají? Pro vysvětlení, zda ženy

naplňují definici zájmové skupiny, uvedu paralelu s jinou zájmovou skupinou- s odbory. Jejich zájmem je zlepšení zaměstnaneckých podmínek jako lepší platy nárok na delší dovolenou apod. Tyto zájmy ovšem můžou sdílet i lidé, kteří členy odborů nejsou. Důležité je, že lidé se do odborů sdružili z důvodu, že jejich zájmy nebyly ze strany státu a zaměstnavatelů naplněny. V zájmové skupině se tak dostaly do lepší pozice pro vyjednávání. Stejně tak ženám byla v minulosti určitá občanská i politická práva odpírána a proto začaly vystupovat jako jedna skupina (Sapiro, 1998, s. 164-165). Poté co byly jejich zájmy naplněny v oblasti politické, alespoň co se týče nejzákladnějšího prvku v podobě aktivního volebního práva, začaly usilovat o zlepšení postavení v oblasti sociální. Jejich zájmy se tak týkaly výchovy dětí, rodinného práva nebo zlepšení pracovního postavení (Sapiro, 1998, s. 165). Tyto zájmy můžou stejně tak jako ženy sdílet i muži. Několik výzkumů na poli sociálních věd ale dokázalo, že většina žen sdílí tyto specifické zájmy a nahlíží na ně a z odlišného stanoviska, než muži. V důsledku toho, je jejich potřeba reprezentace odlišná (Sapiro, 1998, s. 165). Na závěr uvádím důležitou poznámku, že pojem ženské zájmy lze vyložit více způsoby a ve vysvětlení jednotlivých autorů jsou mírné nuance. Autorku tohoto pojetí jsem vybrala, protože se soustředí na vztah ženských zájmů a jejich reprezentování v zastupitelském sboru. Dané problematice se tedy věnuje velmi komplexně.

2. Základní rysy politického systému Československé republiky

Přestože v politickém systému první republiky byly zakotveny všechny prvky demokratické státní normy,² řada jeho významných procedur neměla ústavní oporu (Balík et al., 2004, s. 48-51). Dále pro něj byla charakteristická rozpornost ústavy a politické praxe, jako například existence institucí tzv. Hradu či tzv. Pětky (Balík et al., 2004, s. 51). Zákonodárnou moc od roku 1920³ představovalo dvoukomorové Národní shromáždění. Poslanecká sněmovna měla 300 členů volených na 6 let, senát pak 150 členů volených na 8 let. Zákony musely projít oběma komorami ve stejné podobě, přičemž ke schválení běžných zákonných předloh

² Patří mezi ně kompletní soubor lidských práv a svobod, idea právního státu ve smyslu rovnosti občanů před zákonem, princip plurality, zastupitelská soustava s tradičními republikánskými institucemi, klasický princip dělby moci, parlamentarismus a tržní ekonomika s garancí soukromého vlastnictví.

³ Na základě Únorové ústavy schválené k 29. 2. 1920.

postačovala prostá většina přítomných poslanců.⁴ Odlišné stanovisko Senátu bylo možné překonat hlasováním Poslanecké sněmovny, pokud se pro původní návrh vyslovila prostá většina poslanců (Balík et al., 2004, s. 53-54). Veřejná zasedání poslanecké sněmovny se dělila na jarní a podzimní, v období kdy parlament nezasedal, jeho funkce přebíral Stálý výbor složený z 16 poslanců a 8 senátorů (Balík et al., 2004, s. 53). V samostatném postavení obou komor disponovala Poslanecká sněmovna daleko silnějšími pravomocemi, než Senát, který měl v systému jen minimální politickou roli.⁵ Vzájemný vztah zákonodárné a výkonné moci však komplikovala existence Pětky - mimoparlamentního, mimovládního a mimoústavního uskupení složeného z vrcholných představitelů politických stran. Docházelo v něm k nejvýznamnějším politickým rozhodnutím a zatlačovalo tak parlament do pozice ryze formálního stvrzovacího orgánu (Balík et al., 2004, s. 53-54).

2.1 Stranický systém 1. ČSR

Faktickým jednáním si politické strany vydobily daleko silnější pozici, než odpovídala jejich formálnímu postavení podle ústavy.⁶ Jejich postavení bylo blíže definováno jen ve volebních řádech z předválečné doby, které operovaly s pojmem „volební strana“ (Malíř et al., 2004, s. 545). Až v roce 1933 byl vydán zákon o zastavení činnosti a rozpuštění politických stran, ten se ale soustředil jen na samotný zánik stran.⁷

Klíčový dopad na stranický systém měl však vysoce proporční poměrný volební systém bez uzavírací klauzule a s přísně vázanými kandidátními listinami.⁸ To vedlo k roztříštěnosti stranického spektra, k nutnosti vytváření koaličních vlád, k neměnnosti programů politických stran a k minimální proměně členů parlamentu (Malíř et al., 2004, s. 536). Poslanci byli navíc povinni dodržovat pevnou stranickou disciplínu. Kromě existence vázaných kandidátních listin podepisovali tzv. volební reverz, kterým se zavazovali k hlasování podle stranického vedení, při neuposlechnutí ztráceli mandát.⁹

⁴ Ústavní změny a vyhlášení války si vyžadovaly třípětinovou většinu v obou komorách, obžalování prezidenta či předsedy vlády pak dvoutřetinovou většinu.

⁵ Jedinou výsadní kompetencí Senátu bylo právo soudit prezidenta na návrh PS pro velezradu a členy vlády pro porušení zákona.

⁶ V ústavě prakticky nebyly zmíněny.

⁷ Viz Sbírka zákonů a nařízení státu československého 1933, zákon č. 201 iz Sbírka zákonů a nařízení státu československého 1933, zákon č. 201

⁸ Volič si nemohl vybírat jednotlivé kandidáty, rozhodující slovo při sestavování kandidátních listin měly strany.

⁹ V roce 1923 tak byli například z národně sociální strany vyloučeni čtyři poslanci, kvůli hlasování proti zákonu na ochranu republiky.

V diferenciaci stranické soustavy byl důležitý národnostní princip. V parlamentním systému tak existovalo několik ideově i programově shodných stran, jejich jedinou odlišností byla národnostní příslušnost. Z ideologického hlediska měl pak silnou pozici levicový tábor. Patřila tam například Československá sociálně demokratická strana dělnická, která byla až do rozkolu s komunisty v roce 1921 početně nejsilnější stranou. Ideově byla velmi blízká s Československou stranou socialistickou, třetí nejsilnější stranou ve volbách v roce 1920 (Malíř et al., 2004, s. 537-538).

Další základní pól byl agrární tábor s Republikánskou stranou zemědělského a malorolnického lidu (agrárníci), zejména kvůli významným politickým osobnostem a vítězstvím ve volbách 1925 a 1929, měla tato strana největší vliv v utváření československé politiky (Malíř et al., 2004, s. 438-439). Třetí důležitou pozici ve spektru zaujímal politický katolicismus, jeho představitelem byla Československá strana lidová (Malíř et al., 2004, s. 546-547). Té se navzdory všeobecně panující protikatolické náladě ve společnosti, podařilo získat stálé voličstvo. Ve volbách 1920 skončila na druhém místě (Malíř et al., 2004, s. 550).

3. Poslankyně v Poslanecké sněmovně Národního shromáždění republiky Československé

Do Poslanecké sněmovny Národního shromáždění Československé republiky v roce 1920 zasedlo 13 žen. Čtyři z nich zastupovaly Československou sociální demokracii (Betty Karpíšková, Anna Malá, Františka Skaunicová, Anna Sychravová), tři německou sociální demokracii (Fanni Blatny, Maria Deutch, Irene Kirpal), tři Československou stranu národně socialistickou (Louisa Landová-Štychová, Ludmila Pechmanová-Klosová, Františka Zeminová), jedna lidovou stranu (Augusta Rozsypalová), jedna agrární stranu (Anna Chlebounová) a poslední Eliška Purkyňová reprezentovala Národní demokracii (PSP ČR, © 2015). V průběhu volebního období nastalo několik změn. Anna Malá a Františka Skaunicová v roce 1921 opustily sociální demokracii a vstoupily do nově vzniklé KSČ. V roce 1923 zemřela poslankyně z KSČ Františka Skaunicová a v roce 1923 byla Louisa Landová-Štychová zbavena mandátu za hlasování proti zákonu na ochranu republiky (PSP ČR, ©1923). Řady žen ale také rozšířily dvě národní demokratky - v roce 1921 Josefa Rosolová-Chleborádová (PSP ČR, ©1921) a v roce 1923 Otílie Podzimková (PSP ČR, ©1923).

Navzdory ideologické odlišnosti je spojovala jedna tematika a to otázka samotného ženství. Nejméně jednou se u každé z nich objevil prvek odkazující na genderovou odlišnost, ať už v

rozpravě o návrhu zákona nebo v samotné zákonodárné iniciativě. Ženy se často stavěly do pozice mluvčí za ostatní ženy, např. oslovenými „matky“, „dcery“ nebo „dělnice“, v rozpravách pak často sklouzávaly k přímé obhajobě ženských práv a k požadavkům na větší rovnoprávnost (PSP ČR ©1920-1925).

Mezi oblastmi zájmů, kterými se poslankyně Národního shromáždění zabývaly, jasně převládala sociální tematika. Svědčí o tom i jejich členství v sociálně politickém výboru, dohromady se tam vystřídalo 12 poslankyň (PSP ČR ©1920-1925). Návrhy poslankyň a projevy v plénu se tak často týkaly školství, mateřství, výchovy dětí, zlepšení situace nemanželských dětí, vdov, svobodných matek apod. 4 z poslankyň byly navíc povoláním učitelky a tak svoji znalost školního prostředí uplatňovaly i ve sněmovně Mezi poslankyněmi hojně obsazované výbory patřil i výbor zdravotní a kulturní. Do iniciativy poslankyň se promítly i důsledky První světové války. Návrhy týkající se válečných invalidů, veteránů nebo sirotků tak byly časté (PSP ČR, ©1920-1925).

Genderově vymezenou problematiku nejčastěji překračovala Františka Zeminová. Jako jediná byla také členkou Stálého výboru (PSP ČR, ©1920-1925). Všechny poslankyně jednotlivě představím v následující části práce. Zaměřím se na jejich aktivitu ve sněmovně a okruhy zájmů. Pokud to bude možné, uvedu i jejich profesní zaměření a zhodnotím, zda se promítlo do jejich politické činnosti.

3.1 Fanni Blatny

Pocházela z rodiny židovského obchodníka a byla reprezentantkou německé sociální demokracie (Musilová, 2007, s. 97). Pracovala jako soukromnice. Byla členkou výboru kulturního, k prozkoumání správy a činnosti Stálého výboru, sociálně politického a vyšetřovacího. V její zákonodárné iniciativě a projevech se často odrážela národnostní otázka, Například pozměňovací návrh k osnově finančního zákona pro rok 1921 (tisk 830) týkající se podpory německého umění, zvláště divadel (PSP ČR, ©1921). V několika případech se zabývala i genderovou otázkou, například v interpelacích o porušení práv žen ze strany děčínské okresní politické správy nebo o pokusu ministerstva připravit dělnice o zaměstnání (tisky 4824 a 4317) (PSP ČR, ©1920). U řečnického pultu vystoupila celkem pětkrát. Vždy v rozpravě o finančním zákonu nebo o státním rozpočtu. Dvakrát mluvila o nevyhovujících podmínkách v trestnicích. Jednou pak poukazovala na nedostatky v návrhu zákona o sociálním pojištění, který diskriminoval ženy (PSP ČR, ©1920-1925).

3.2 Maria Deutsch

Maria Deutsch pocházela z chudé židovské rodiny a už ve 14 ti letech si začala přivydělávat jako šička panenek, později byla vedena jako soukromnice (Musilová, 2007, s. 98). Byla členkou výborů imunitního, kulturního, rozpočtového, sociálně polického, ústavně právního a zdravotního. Řadila se k jedněm z nejproduktivnějších poslankyň. Ve své zákonodárné iniciativě se nejvíce věnovala školství (PSP ČR, ©1920-1925). Podala například pozměňovací návrh k zákonu o organizaci odborných škol pro ženská povolání a právní poměry učitelstva těchto škol (tisk 4376) (PSP ČR, ©1920). K tomuto zákonu se vyjádřila i v rozpravě (PSP ČR, ©). Slovy se vyjádřila i k rozpočtu, který byl navržen ministerstvem školství a národní osvěty (PSP ČR, ©1923). Celkem vystoupila v rozpravě devětkrát. Ženské otázky se týkala jedna z jejích interpelací o vyloučení dívek ze studií středoškolských v místech, kde jsou lycea (tisk 400) (PSP ČR, ©1920).

3.3 Anna Chlebounová

Anna Chlebounová představovala jako manželka starosty a sedláka jakousi ikonu agrární strany (Musilová, 2007, s. 57). Splňovala ideální představu svých spolustraníků o „správné agrární politice“. Avšak její reálný podíl na zákonodárné činnosti ve sněmovně byl spíše symbolický. Podala jen dva pozměňovací návrhy. Jeden týkající se námezdního kojení (tisk 4208) (PSP ČR, 1924©). U řečnického pultu vystoupila dvakrát, ve svých projevech byla pevně ztotožněná s ideologií své strany a prezentovala se jako venkovská žena oddaná tvrdé práci, rodině i státu.¹⁰ Byla členkou výborů dopravního, rozpočtového, sociálně politického, právního, zdravotního a zemědělského (PSP ČR, ©2015).

3.4 Betty Karpíšková

Betty Karpíšková byla v meziválečném období jednou z nejvýznamnějších osobností československé sociálně demokratické strany (Musilová, 2007, s.). Působila ve výborech branném, kulturním, sociálně politickém, vyšetřovacím, ústavně právním, zásobovacím,

¹⁰ Například v rozpravě o státním rozpočtu pro r. 1925.
<http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/stenprot/306schuz/s306011.htm>

zdravotním a živnostenském (PSP ČR, ©2015). Velmi aktivní byla v oblasti genderové problematiky. Podávala návrhy a resoluce týkající se reorganizace dívčího školství,¹¹ dále například návrh na úpravu zákona o zaměstnání žen v živnosti hostinské (t. 1412) (PSP ČR, ©1922). V rozpravě v plénu vystoupila sedmkrát a často hovořila o ženských právech. Nebála se ani kontroverzních témat, jednoznačně se například přihlásila k podpoře potratového zákona¹² (PSP ČR, ©1925). Práva žen reprezentovala z pozice své stranické ideologie, a proto zdůrazňovala postavení pracujících žen.

3.5 Irene Kirpal

Irene Kirpal byla původně vychovatelka, po sňatku se však věnovala výhradně rodině, politice a veřejné činnosti (Musilová, 2007, s.). Byla členkou výborů dopravního, iniciativního, kulturního, sociálně politického, výboru pro prozkoumání činnosti Stálého výboru, zdravotního a živnostenského. Patřila k velmi aktivním poslankyním, podala 16 pozměňovacích návrhů a 6 resolucí, většinou týkající se sociální problematiky např. ochrany matek a kojenců (tisk 1042), úpravy platů a právních poměrů pěstounek na mateřských školách (tisk 3245), reorganizace dívčího školství (tisk 4376) (PSP ČR, ©1920-1925). Desetkrát vystoupila v rozpravě. Stejně jako několik dalších kolegyně se také vyjádřila k zákonu o reorganizaci dívčích škol odborných a o úpravě poměrů učitelstva na těchto školách a k zákonu o částečném zákazu námezdného kojení. Jako představitelka sociální demokracie často se stavěla do pozice mluvčí pracujících žen (PSP ČR, ©1920-1925).

3.6 Louisa Landová-Štychová

Louisa Landová-Štychová byla již před vstupem do sněmovny činná v dělnickém anarchokomunistickém hnutí (Musilová, 2007, s. 106). I přes její zkrácené působení ve sněmovně,¹³ stihla podat mnoho návrhů a třikrát vystoupila v rozpravě. Působila ve výborech kulturním, ústavě právním a zdravotním. V její iniciativě se často odrážela otázka genderu.

¹¹ Návrh na vydání zákona, jímž se zřizují stálé prakticky výchovné kursy pro ženy (tisk 2262) a resoluce k osnově zákona o reorganizaci odborného dívčího školství (tisk 3395), týkající se lidových kursů bezplatných pro dívky.

¹² Během vystoupení při projednávání státního rozpočtu, kdy mimo jiné apelovala na zvýšení finanční podpory na porodní a poporodní péči.

¹³ V roce 1923 byla spolu s dalšími třemi poslanci vyloučena kvůli hlasování proti zákonu na ochranu republiky.

Například v návrhu na novelizaci trestního zákoníku o vyhnání plodu ze života (tisk 694) nebo v návrhu na úpravu organizace dívčích škol odborných a právních poměrů učitelstva těchto škol (tisk 1476) (PSP ČR, ©1920-1921). Dále se angažovala v boji proti alkoholismu, o jeho zhoubných účincích mluvila ve všech svých projevech (PSP ČR, ©1920-1922).

3.7 Anna Malá

Anna Malá pracovala jako úřednice. Po první světové válce patřila ke stoupcům levicové křídla v sociálně demokratické straně. Po jejím rozkolu spoluzaložila poslanecký klub KSČ (Musilová, 2007, s. 107). Byla členkou výborů sociálně politického, ústavně právního, zásobovacího a zdravotního (PSP ČR, ©2015). V rozpravě vystoupila osmkrát. Jako přesvědčená komunistka hájila zájmy dělníků, dělnic i chudého lidu a ostře vystupovala proti kapitalistickému systému. V projevech volila ostrou rétoriku, vymezovala se vůči vládě a řešení většiny problémů spatřovala v nastolení vlády proletariátu¹⁴ (PSP ČR, ©1920-1925). Věnovala se i genderové problematice, mezi jejími podanými návrhy byl například návrh na převzetí péče o nemajetné šestinedělky a novorozené děti jejich státem (tisk 1008) nebo návrh na vydání zákona o podpoře v mateřství (tisk 3805) (PSP ČR, ©1920-1922).

3.8 Ludmila Pechmanová-Klosová

Původní profesí byla poštovní úřednicí. Už před vstupem do Národního shromáždění se zasazovala o rovnoprávné postavení státních úřednic. Této tematice zůstala věrná i jako poslankyně. Všechny návrhy, které podala, se týkaly postavení a ochrany státních zaměstnanců (PSP ČR, ©1920-1925). Podala například na úpravu poměrů žen ve státních úřadech a ústavech, v podnicích a fondech státem spravovaných (tisk 3474) (PSP ČR, ©1922). V rozpravě v plénu vystoupila 7x, v drtivě většině případů hovořila o nerovnocenném postavení zaměstnankyň a o problematice celibátu (PSP ČR, ©1920-1925). Společně se stranickými kolegyněmi Zeminovou a Landovou-Štychovou protestovala například proti propuštění státních úřednic v souvislosti s jejich provdáním (PSP ČR, ©1920).

¹⁴ V rozpravě o státním rozpočtu pro rok 1924 mluvila o bídě dělnického obyvatelstva a všeobecné drahotě a protidrahotní akci organizované vládou označila za švindl (PSP ČR, ©1924).

Byla členkou výborů dopravního, iniciativního, sociálně politického, státně zřízeného a zdravotního (PSP ČR, ©2015).¹⁵

3.9 Otilie Podzimková

Otilie Podzimková vstoupila do Poslanecké sněmovny až v roce 1923, kdy jako náhradnice převzala mandát po vyloučeném poslanci dr. Bohuslavu Vrbenském (PSP ČR, ©1923). Stala se členkou zásobovacího a zdravotního výboru. Před sňatkem působila jako učitelka v Mostě, v jedné z nejchudších oblastí v Československu, a to se také později promítlo do její zákonodárné činnosti (Musilová, 2007, s. 112). U řečnického pultu vystoupila dohromady třikrát a pokaždé hovořila o těžkých podmínkách severočeských, hornických rodin a o velké germanizaci tamního pohraničí.¹⁶ Během svého dvouletého působení ve sněmovně podala jen jeden pozměňovací návrh týkající se částečného zákazu námezdného kojení (tisk 4208) (PSP ČR, ©1924).

3.10 Eliška Purkyňová

Eliška Purkyňová se už od mládí věnovala činnosti různých ženských spolků. V roce 1924 iniciovala výstavbu Útulného domova osamělým ženám a stala se jeho první ředitelkou (Domov pro seniory Elišky Purkyňové, ©2015). Byla členkou výboru iniciativního, kulturního, rozpočtového, sociálně politického, zdravotního a živnostenského (PSP ČR, ©2015). Ve své činnosti se soustředila na dva okruhy zájmů- zdravotnictví a zlepšení postavení žen. V souvislosti s tím podala například návrh na odstranění ustanovení, která brání ženám ve veřejné službě uzavřít sňatek a zůstat ve službě (tisk 225) nebo návrh na vydání zákona, jímž se upravují nároky rozloučených manželek na zaopatřovací požitky (tisk 2632) (PSP ČR, ©1920- 1921). V rozpravě vystoupila desetkrát a nejčastěji se vyjadřovala ke zdravotní tematice. Promluvila například k zákonu o potírání pohlavních nemocí nebo k zákonu na ochranu matek a dětí, kde mluvila o nutnosti zlepšení úrovně porodnictví (PSP ČR, ©1922).

¹⁵ Jako první žena získala vyšší funkci v parlamentu jako místopředsedkyně komise pro sociální péči.

¹⁶ Například v rozpravě k vládnímu návrhu zákona o hranici příjmu vylučující z nároku na důchod válečných poškozců (tisk 4933) (Podzimková, 1924).

3.11 Josefa Rosolová-Chlebodárová

Josefa Rosolová do sněmovny vstoupila v roce 1921, poté co převzala poslanecký mandát po rezignaci Jaroslava Stránského (PSP ČR, ©1921). Profesí byla odborná učitelka a to se také odráželo v její zákonodárné iniciativě (Musilová, 2007, s. 113). Podala jediný pozměňovací návrh k osnově zákona o zřizování fakult neb oddělení na vysokých školách (tisk 3026) (PSP ČR, ©1921). V rozpravě v plénu vystoupila šestkrát. V pěti případech mluvila o školství. Vyjádřila se tak například k zákonu o úpravě vyučování v naukách obchodních (PSP ČR, ©1922). Zasadila se také o navýšení kapacit dívčích odborných škol.¹⁷ Byla členkou výboru ústavně- právního a kulturního (PSP ČR, ©2015).

3.12 Augusta Rozsypalová

Augusta Rozsypalová byla už od konce 19. století vůdčí osobností ženského katolického hnutí. Po dlouhá léta vykonávala profesi učitelky, vedle toho byla činná v mnoha veřejných a charitativních spolcích, vydala několik odborných publikací a redigovala katolický časopis Žena (Musilová, 2007, s. 113). Byla členkou výboru kulturního, rozpočtového, sociálně-politického, ústavně- právního a zdravotního (PSP ČR, ©2015). Podala jen jeden pozměňovací návrh k osnově zákona o částečném zákazu námezdného kojení (tisk 4208) (PSP ČR, ©1924). U řečnického pultu vystoupila pětkrát. Ovlivněna byla svým učitelským povoláním. Jako pravověrná katolička tak například byla proti zrušení náboženské výuky ve školách a proti celkovému zesvětšování škol. Kvůli její silné katolické víře byly také některé její názory týkající se ženské emancipace poněkud odlišné od ostatních poslankyň.¹⁸ Vystoupila například k rozpravě o naléhavých interpelacích ve věcech školských nebo o organizaci odborných škol pro ženská povolání a o právních poměrech učitelstva těchto škol republiky československé (PSP ČR, ©1922- 1923).

¹⁷ V projevu ke státnímu rozpočtu například mluvila o jejich nedostatečném financování ze strany státu (PSP ČR, ©1922).

¹⁸ V rozpravě o organizaci dívčího školství například vyjádřila nutnost důkladné přípravy dívky na péči o domácnost. V projevu uvedla rovnítko spokojená domácnost, spokojený muž a spokojený národ (PSP ČR, ©1923).

3.13 Františka Skaunicová

Františka Skaunicová už od svých třinácti let pracovala jako dělnice, později jako obchodní zřízenkyně. Společně s Annou Malou se podílela na založení poslaneckého klubu KSČ. Její velká pracovní vytíženost a péče o početnou rodinu se podepsaly na jejím zdraví a v roce 1923 zemřela na tuberkulosu (Musilová, 2007, s. 115). Byla členkou výboru sociálně politického a zdravotnického (PSP ČR, ©2015). Ve sněmovně podala jeden návrh ohledně požadavků zaměstnanců pojišťoven (tisk 573) (PSP ČR, ©1924). V rozpravě vystoupila dvakrát. Jako bývalá dělnice pocházející z chudého prostředí sama reprezentovala zájmy těch nejchudších. Nesouhlasila také se státními výdaji na církev a armádu¹⁹ (PSP ČR, ©19201923).

3.14 Anna Sychravová

Anna Sychravová byla učitelkou ve slovenských Vrútkách (Musilová, 2007, s. 115). V poslanecké sněmovně byla členkou výboru kulturního, sociálně politického, státně zřízeneckého a zdravotního (PSP ČR, ©2015). Prosadila přijetí zákona o zákazu námezdného kojení (tisky 4208 a 4647) (PSP ČR, ©1924). Svou činnost ve sněmovně zasvětila výhradně sociálním tématům. Věnovala se zejména postavení duševně, fyzicky či sociálně slabších. Podala např. návrh na vydání zákona o výchově a vzdělání hluchoněmých dětí v republice Československé (tisk3658) (PSP ČR, ©1922). V rozpravě vystoupila pětkrát. Její projevy nebyly dlouhé, ale často vznášela otevřenou a přímou kritiku. Nebála se přednést i velmi pokrokové názory.²⁰

3.15 Františka Zeminová

Už ke konci 19. století vstoupila do národně sociální strany, s níž spojila prakticky celý svůj život. Do konce první světové války vykonávala profesi účetní, kromě toho byla činná v mnoha ženských spolcích a hnutích. Založila profesní organizace účetních, prodavaček,

¹⁹ V rozpravě o finančním zákonu označila stát za exhumaci starověku a středověku brodicího se v násilí a v krvi (PSP ČR, ©1921).

²⁰ V rozpravě o zákonu potírání pohlavních chorob otevřeně mluvila o sexuální výchově mládeže (PSP ČR, ©1922).

švadlen i učitelek a podílela se na založení Výboru pro volební právo žen (Musilová, 2007, s. 121). Jako jediná žena byla mezi lety 1918-1939 nepřetržitě členkou Národního shromáždění. Na svou politickou činnost doplatila po nástupu komunismu, kdy byla odsouzena v procesu s Miladou Horákovou a spol. na doživotí (Bursík, 2006, s. 271-280). Ze všech poslankyň nejčastěji překračovala oblast tradičně ženských témat. Byla členkou výboru rozpočtového, sociálně- politického, ústavně- právního, zahraničního, zásobovacího, zdravotního, zemědělského. Jako jediná z poslankyň byla také zvolena do Stálého výboru (PSP ČR, ©2015). Často se vyjadřovala k státnímu hospodářství a k ekonomickým tématům. Ze všech poslankyň podala nejvíce návrhů, dotazů a interpelací (PSP ČR, ©1920-1925). Kromě návrhů týkající se státního zásobování jako návrh na zabezpečení výživy a ošacení obyvatelstva (tisk 504) nebo na organizaci výkupu, přidělování, prodeje a stanovení levnějších cen mléka (tisk 505), podala i genderově zaměřené návrhy jako návrh na přiznání titulu "paní" ženám a neprovdaným matkám (tisk 756) (PSP ČR, ©1920). S projevem v plénu vystoupila osmkrát a v listopadu 1920 promluvila vůbec jako první žena, vyjádřila se k vládnímu prohlášení ministerského předsedy J. Černého (PSP ČR, ©1920). Ve svých projevech také často kritizovala komunistickou stranu za její antisystémovost. Byla si také vědoma rozporu mezi formální ženskou rovnoprávností a tou skutečnou. Často tak vyzývala ženy, aby svou horlivou prací dokázaly mužům své schopnosti (Bursík, 2006, s. 276).

4. Analýza činností poslankyň z hlediska konceptu reprezentace

Pro co možná nejnázornější srovnání prvků reprezentace budu vybírat pasáže z jednotlivých projevů poslankyň v plénu. Poslankyně se nejvíce vyjadřovaly ke státnímu rozpočtu²¹ a k zákonům ze sociální oblasti.²² Zaměřím se na rozpravy, do kterých se přihlásilo více poslankyň z různých stran, a vedly se o jednom tématu. Tak budu schopná rozlišit jednotlivé prvky reprezentace. Postupovat budu chronologicky, od nejstarších rozprav k těm, které se vedly ke konci volebního období. Pro co možná nejnázornější srovnání prvků reprezentace budu citovat z jednotlivých projevů poslankyň v plénu.

²¹ Jednací řád umožňoval vystoupit v rozpravě každému přihlášenému zákonodárci a výjimečně neukládal povinnost hovořit výhradně k věci.

²² Například k zákonu o ochraně dětí nemanželských, o potírání pohlavních chorob nebo o reorganizaci dívčího odborného školství.

4.1 Rozprava k zákonu o ochraně dětí v cizí péči a dětí nemanželských

V rozpravě dne 24. 6. 1921 k vládnímu zákonu o ochraně dětí v cizí péči a dětí nemanželských²³ (tisk 2097) se vyjádřily tři poslankyně, každá zastupující jinou stranu. Německou sociální demokracii, československou sociální demokracii a Národní demokracii (PSP ČR, ©1921). I přes odlišný ideologický záběr se všechny shodly na důležitosti tohoto zákona a na nezbytnosti jeho přijetí. Všechny také vnímaly stejně, špatné postavení nemanželských dětí. Deutsch označila jeho přijetí za nutnost. „Předložený návrh zákona, který jsme v parlamentu projednali a vyřídili a s kterým musíme se dnes znovu zabývatí následkem usnesení senátu, jest sociální nutností, a čím dříve tento zákon vstoupí v platnost, tím lépe“ (Deutsch, 1921, 69. schůze). Rovněž její kolegyně Sychravová. „Jsem si sice plně vědoma toho, že předložený zákon není s to odčinit všechny bolesti, napravit všechna bezpráví a všechny křivdy, kterými trpí děti vyděděné, děti vyloučené z vlastních rodin poměry sociálními a hospodářskými, nicméně jsem odhodlána mluvit pro tento zákon přes všechny jeho nedostatky“ (Sychravová, 1921, 69. schůze). I národní demokratka Purkyňová pozitivně kvitovala jeho schválení. „Jistě není mezi námi nikoho, kdo by s největší radostí nevítal, že dnes opět schválíme jeden zákon, který je dalším pokrokem na postupu pro ochranu těch nejopuštěnějších, nejubožejších dětí. My, kteří se tou otázkou již dávno zabýváme a kteří jsme měli již dávno dobrovolný dozor nad dětmi v cizí péči, víme dobře, jak nezměrně je tohoto zákona zapotřebí“ (Purkyňová, 1921, 69. schůze).

I přesto, že poslankyně Deutsch a Sychravová byly zástupkyně ideologicky stejně zaměřené strany, jejich názor na vhodnost ústavní výchovy pro děti se lišil. Deutsch byla zastánkyně umístování dětí do ústavů, naopak Sychravová dávala přednost rodinné výchově (PSP ČR, ©1921).

Nejvíce byla zřetelný ideologický koncept reprezentace u poslankyně Deutsch, která se v závěru řeči zmínila o nutnosti nahrazení kapitalistického systému spravedlivějším společenským zřízením. „Ovšem víme, že kapitola dětské bídy a vykořisťování dětí teprve tehdy bude zakončena, až konečně zmizí kapitalismus, který vykořisťování člověka člověkem

²³ Zákon stanovil osoby pověřené dozorem nad poměry dětí v pěstounské péči. Pěstounské rodiny musely mít navíc speciální povolení pro výchovu dítěte. Stejně tak rodiče nemanželských dětí mohly své dítě umísťovat do cizí péče jen pod kontrolou příslušného úřadu.

povznesl na systém“ (Deutsch, 1921, 69. schůze). Dvě poslankyně se ve svých projevech výhradně držely tématu o nemanželských dětech a o ideologii se nezmínily.

4.2 Rozprava k návrhu zákona na vydání zákazu podávání alkoholických nápojů mladistvým

Dne 17. 1. 1922 se čtyři poslankyně vyjádřily k návrhu zákona na vydání zákazu podávání alkoholických nápojů mladistvým (tisk 3169). Na přípravě návrhu se mimo jiné podílela poslankyně Kirpalová. K samotnému návrhu se vyjádřily poslankyně Malá, Landová-Štychová, Sychravová a Rozsypalová. Pro Rozsypalovou, zástupkyni lidovců, to byl vůbec první projev v plénu (PSP ČR, ©1922). Všechny poslankyně se k návrhu vyjádřily kladně a všechny kvitovaly jeho přijetí. Jejich názory se však lišily ve způsobu aplikace daného zákona a v jeho možných důsledcích (PSP ČR, ©1921). Anna Malá, zástupkyně levicového křídla sociálně demokratické strany²⁴, se například stavěla proti jednomu z možných účinků návrhu zákona a to proti zákazu dětské práce v hostincích. Podle ní byla dětská práce obecně důsledkem toho, že rodinám žalostně scházely peníze a stát by se tak měl primárně snažit zabránit bídě těchto lidí. Návrh zákona tak nazvala jen jako „záplatičku“. „Ano, zakažte všechnu dětskou práci všude, ale postarejte se dříve o to, aby příjmy otců, a jmenovitě matek, vdov, byly dostatečné, tak aby příjem dítěte nemusil být podstatnou částí rodinných příjmů. Pravda je, že někdy děti pracují jen proto, aby si mohly opatřit mlsky, ale i tato zpuštění musí být výtkou této společnosti, jejíž hrůzy soukromokapitalistické výroby vrhají své temné stíny i na dětskou duši“ (Malá, 1922, 121. schůze). Dále Malá nespárovala řešení situace v zavedení úplné prohibice, jako byla tou dobou v USA. Podle ní si tam bohatí lidé pokoutným způsobem za vysoké ceny stejně alkohol koupí a prohibice tak vede k ještě většímu rozkladu společnosti. „Tato předloha má být náběhem k tomuto ideálu, jenže současná kapitalistická společnost nemůže ze sebe vydati nic lepšího nežli je sama, čehož důkazem je Amerika Pokoutným způsobem za vysoké ceny mohou si bohatí lidé v Americe opatřit alkohol; přísný zákaz alkoholu platí tam pouze pro chudé, kteří si ho nemohou pokoutným způsobem opatřit“ (Malá, 1922, 121. schůze). Naopak za vzor v řešení alkoholové otázky označuje socialistické Rusko. Tento postoj je tak jasně ovlivněn ideologií. „Za to v Rusku, kde již před revolucí byl značný pokus o prohibici, je účinek úplného zákazu alkoholu zcela opačný - blahodárny. S opilým lidem nelze vůbec ničeho vybudovati a tak

²⁴ Později vstoupila do nově vzniklé KSČ.

chudí nedostávají svoji vodku a bohatí své šampaňské. A dnes již není v Rusku trapných zjevů pološilých opilců, válejících se po ulicích velkoměst i ve venkovských krčmách. Sovětová vláda je z lásky přísnou k svému lidu“ (Malá, 1922, 121. schůze). Kritikou prohibice v USA se liší od poslankyň Landově-Štychové, zástupkyně národních socialistů a Rozsypalové z lidovců. Ony naopak poukazují na pozitivní výsledky, které zavedení prohibice v USA přineslo. „Výsledky americké prohibice přes všechny pomluvy a akce protiprohibiční jsou nepopíratelné, statisíce matek a miliony dětí žehnají americkému kongresu za veliký kulturní čin, který prohibičním zákonem z r. 1919 provedl“ (Landová-Štychová, 1922, 121. schůze). „Tak daleko a vysoko u nás ještě nejsme! a také se nejedná - a já to zdůrazňuji při navrženém zákoně o všeobecnou prohibici jako v Americe, ač tam dle svědectví lékařů příznivé výsledky prohibice se již ukázaly“ (Rozsypalová, 1922, 121. schůze).

Genderové hledisko nejzřetelněji do své řeči zahrnuje Landová-Štychová. Uvedla, že zhoubnými účinky alkoholu na společnost nejvíce trpí ženy a to také považuje za důvod, proč by měly být řádně vyslyšeny. „V neposlední řadě musí býti slyšeny také ženy a matky, které musí snášeti všechny hrůzy a všechnu bolest rozvratu, který do rodiny přináší muž-alkoholik. Musili byste, pánové, jen jednou v životě prožít alespoň několik málo takových sobot anebo nedělí, jaké prožívají tyto mučednice se svými dětmi“ (Landová-Štychová, 1922, 121. schůze). Za nedostatek ale pokládá, že nemají dostatečné zastoupení v politické reprezentaci, z čehož vinní kapitalistický systém. Ve svém projevu propojuje prvek ideologie a genderu. „A jsou to právě ženy přímo postižené, jichž zoufalé prosby zaléhají do nejvyšších míst, statisíce jich doufá, že petice zasílané kabinetní kanceláři, sněmovně a Svazu abstinentnímu stanou se podkladem pro největší kulturní čin, kterým je prohibice všeobecná. Žel, nemají ženy a matky v této sněmovně takového zastoupení, aby jejich bolesti byl přisouzen rozhodující význam. Rozhodujícím zde není zájem regenerace lidu, nýbrž zájem kapitalismu, ať již velkého nebo drobného“ (Landová-Štychová, 1922, 121. schůze).

Jako mluvčí žen se přímo označuje i Malá (viz v citaci výše), ta se ovšem v tomto projevu více soustředí na řešení sociální problematiky jako bída dělnických rodin, než na samotné ženské zájmy.

Do obsahu projevů poslankyň Rozsypalové a Sychravové se také promítla jejich učitelská profese. Obě mluvily výhradně o dětech a mládeži. Čerpaly tak ze svých zkušeností nabytých léty učitelské praxe. Rozsypalová uváděla i vlastní zážitky. „Budiž mně dovoleno přednésti slavnému sněmu něco ze své dlouholeté zkušenosti školní. Byl to hlavně dvojí typ dětí, pro něž lítostí a bolem plnila se mi hrud' při každém pohledu na ně“ (Rozsypalová, 1922, 121.

schůze). „Měla jsem často příležitost viděti, jak si děti nosí do školy železitá vína, malaga a p. Ač vypadaly celkem dobře, byly tyto děti obyčejně neschopné a špatně prospívaly, ba zůstávaly pozadu i za takovými dětmi, které přímo hlady zmíraly“ (Sychravová, 1922, 121. schůze).

4.3 Rozprava k návrhu zákona o potírání pohlavních nemocí

Dne 24. 6. 1922 se poslankyně Landová-Štychová, Purkyňová a Sychravová vyjádřily k návrhu zákona o potírání pohlavních nemocí (tisk 3598).²⁵ Všechny považovaly prostituci za zlo šířící se společností a současně za činnost, která znevažuje postavení ženy (PSP ČR, ©1922). Národní socialistka Landová-Štychová a sociální demokratka Sychravová do svých projevů zahrnuly i tematiku postavení ženy ve společnosti a jejích práv. Landová-Štychová tak označila za prostředek pro boj s prostitucí, postupné naplnění hospodářské nezávislosti ženy. „Až organisace výroby a spotřeby bude spravedlivě uspořádána jak pro muže, tak i pro ženy, kdy nabude platnosti lidské právo ženy na samostatné povolání a na stejný plat za stejnou práci. Pokud toho nebude, prostitute nezmizí, a nezmizí také nakažlivé pohlavní nemoce“ (Landová-Štychová, 1922, 154. schůze). Jako Důvod proč se ženy živily prostitucí, uvedla, jejich existenční znevýhodnění a ztížené podmínky v zaměstnání. „V dosavadním těžkém zápase existenčním má právě žena býti všemožně podepřena. Rovnoprávnost má býti uplatňována při obsazování míst, při honorování práce i při postupu. Stejně musí býti hospodářsky zrovnoprávněna i matka a její existence musí býti chráněna před těmi, kdož chtějí zbavit ji zaměstnání, protože dala život dítěti,“ (Landová-Štychová, 1922, 154. schůze). Obě socialistické poslankyně také prosazovaly ve výchově rovnocennější přístup k dívkám i k chlapcům. Landová-Štychová se vyhrazovala vůči doporučení v návrhu zákona, radící chlapcům, aby nezačínali s pohlavním životem před dovršením 20 let a nechápala, proč by tato rada, neměla platit i pro dívky. „Ale já věru nevím, proč jen pro hochy má platiti toto poučení o prospěšnosti pohlavní abstinence do 20. roku. Faktem je, že pohlavním stykem dívky riskují na svém zdraví daleko více než hoši“ (Landová-Štychová, 1922, 154. schůze). Sychravová zase navrhovala zavedení povinných výukových hodin rodinné výchovy nejen pro dívky, ale i pro chlapce. „Já bych se ovšem přimlouvala, aby těchto poučení dostávalo se stejně, aspoň teoreticky, nejen dívkám, ale hlavně i chlapcům, neboť nejen že by jim jako

²⁵ Zákon nařizoval například povinnost dát se léčit, pokud někdo trpěl pohlavní chorobou a umožňoval bezplatné léčení pro nemajetné. Dále zaváděl poučování o pohlavních nemocích dětí starších 16- ti let. Obsahoval i paragrafy o regulaci prostituce (PSP ČR, ©1922).

budoucím otcům nemohly býti na škodu, ale hlavně proto, že v proletářských rodinách nuceni jsou chlapci, stejně jako dívky pečovat o malé sourozence“ (Sychravová, 1922, 154. schůze). Obě tak preferovaly rovnocennější přístup k mládeži bez rozdělování na základě genderu. Z hlediska funkcionální reprezentace zastupovaly ženy jako jednotnou sociální skupinu a agitovaly za zlepšení jejího znevýhodněného postavení v určitých sférách společnosti. Shodně označily jako problém odlišné nazírání na určité činnosti podle toho, zda je vykonávali muži či ženy. Ideologický koncept v jejich projevech ustoupil do pozadí.

Poslankyně Purkyňová a Sychravová hovořily o problematice pohlavní výchovy mládeže. Zatímco Sychravová byla velmi konkrétní a otevřeně mluvila o nutnosti vzdělávání mládeže v oblasti sexuální výchovy, pokud rodiče tuto úlohu nezvládají. „Nesvedou-li tedy nebo nemohou pro předsudky a nesprávné nazírání na věc poskytnouti rodiče svým dětem potřebného poučení a výchovy, nezbyvá nic jiného, než aby úkol tento svěřen byl škole. Je vhodné, aby mládež školu opouštějící vhodnými osobami a způsobem věku jejich přiměřeným poučila se o nebezpečí pohlavních nemocí a prostituce“ (Sychravová, 1922, 154. schůze). Její kolegyně Purkyňová byla v rétorice týkající se této problematiky opatrnější. Spíše mluvila o povinnosti učitele vštípit svým žákům základy etické výchovy a morálky. „Když víme, co záleží na tom, jakým způsobem je vychovávána mládež pro pohlavní život, musíme si říci, že je skutečně dnes třeba, aby naši učitelé byli jakýmsi etickými talenty, že učitel nemá jen povinnost ve škole řádně vyložit vyučované předměty, ale že má také vlastně povinnost vésti duchovní vývoj dítěte k samostatnému myšlení, k silnějšímu chtění atd., že má také vlastně povinnost vésti jeho etický vývoj“ (Purkyňová, 1922, 154. schůze). Sychravová ovšem do této problematiky částečně zapojila i ideologický rozměr, když označila jako viníka problémů ve věcech neinformovanosti mládeže katolickou církev. „Hlavní však příčina, proč problém vzhledem k mládeži stal se tak obtížným, je smutnou vinou pokrytecké morálky a hrubé askese katolické, kterou byl pohlavní život a vše, co s ním souvisí, poníženo na nemravnost, což ovšem nijak nebránilo a nebrání skutečným neřestem a výstřednostem pohlavním právě v zemích katolických“ (Sychravová, 1922, 154. schůze).

Poslankyně z levicového tábora se ve velké části svých projevů věnovaly problematice nerovného postavení žen oproti mužům. Z hlediska funkcionální reprezentace tak jasně agitovaly za ženské zájmy.²⁶ V tématu týkající se boji s prostitucí a pohlavními nemocemi upozorňovaly na mnohdy ztížené postavení žen vůči mužům (PSP ČR, ©1922). Landová-

²⁶ Landová-Štychová také mluvila o mimomanželském styku a upozorňovala na to, že ženy často nemají na výběr, když se z různých důvodů nemohou vdát, ale současně chtějí naplnit své biologické potřeby jako matky (PSP ČR, ©1922).

Landová-Štychová zůstávala z ideologického hlediska neutrální. Ve svém projevu hovořila o spravedlivém uspořádání výroby a spotřeby pro muže a pro ženy, v tomto případě to ovšem bylo myšleno jako spravedlivé vyrovnání v postavení mužů a žen, nikoliv jako prosazování sociální spravedlnosti. Sychravová akcentovala svou levicovou ideologii vymezením proti katolické církvi. Poslankyně Purkyňová z pravicového tábora stran se k samotnému nerovnému postavení žen vůči mužům přímo nevyjadřovala. Mluvila o nutnosti pěstování morálky, ctnosti, sebeobětování a životu v tradiční rodině (PSP ČR, ©1922). Z funkcionálního hlediska v jejím projevu prvky reprezentace žen nenalezneme. Z ideologického hlediska se držela tradičně konzervativnějších postojů Národně demokratické strany. Svůj projev také zakončila slova T. G. Masaryka o základních ctnostech. „Z hloubi duše nenávidím a proklínám každou nauku společnosti, která nevolí čistý a posvátný krb za úhelný kámen. Všechna civilisace spočívá na rodinném životě, ctnosti bují kol něho, kladou klasy, květy a vůni na krb, kde muž miluje ženu. Nejbohatší slova na světě jsou: Má snoubenka, má manželka, otec, matka, mé dítě. Bez těchto slov je svět brlohem a lidé pouhá zvířata“ (Purkyňová, 1922, 154. schůze).

4.4 Rozprava k návrhu o reorganizaci dívčích škol odborných

K návrhu poslankyň Landové-Štychové, Zeminové, Pechmanové a spol. o reorganizaci dívčích škol odborných a právní poměrů učitelstva těchto škol v republice Československé (tisk 3395) se vyjádřily čtyři poslankyně. Kromě národních socialistek Landové-Štychové a Zeminové to byly poslankyně Karpíšková ze sociální demokracie a Kirpal z německé sociální demokracie. Návrh byl podán za účelem zvýšení odbornosti výuky v dívčích školách, která v té době nekorespondovala s technickým pokrokem ve společnosti.²⁷ První v rozpravě vystoupily v roli zpravodajek autorky návrhu Landová-Štychová a Zeminová. Jako zpravodajky však sněmovnu nejen informovali o faktech obsažených v návrhu, ale vyjádřily se i k samotným ženským právům. (PSP ČR, ©1922). Landová-Štychová tak hovořila o technických schopnostech žen, které nesmí být podceňovány. „Vinu nelze svalovati na technickou neschopnost anebo konservatismus žen jako na nějakou speciálně ženskou vlastnost. Statistiky vynálezů a objevů z ciziny dokazují opak. Na př. anglická statistika z

²⁷ Návrh měl zřizovat státní odborné školy pro dívčí povolání. Jednalo se jednak o školy rodinného typu a také o vyšší školy pro ženská hospodářská povolání službu sociální. Soukromé školy stejného typu měly být do dvou let postátněny.

roku 1914 dokazuje, že přes 600 vynálezů ročně pochází od žen“ (Landová-Štychová, 1922, 128. schůze).

Následovalo vystoupení Zeminové. Ta do svého projevu zahrnula řeč o nenaplněné ženské rovnoprávnosti a konstatovala, že práva, kterými ženy disponovaly, jsou jen jejich samotnou zásluhou. Navíc se používáním první osoby množného čísla stavěla do role přímé reprezentantky žen. „Nebýti naší houževnatosti, vytrvalosti, energie, a já bych řekla, přímo naší touhy, aby ženská věc nebyla poražena, vlekla by se tíseň odborných ženských škol a s ní i učitelů těchto škol do nekonečna“ (Zeminová, 1922, 128. schůze). Dále upozornila na kontrast mezi právy žen garantovanými zákony a faktickými možnostmi, kterými ženy disponovaly v každodenním životě. „Ale ještě jedno nám ženám chybí - aby do všeho jednání a do všeho zákonodárství této republiky vnesen byl duch naprosté sociální spravedlnosti a aby zásada naší ústavy, mluvící o rovnoprávnosti pohlaví, o úplné svobodě každého člověka, byla také vtělena ve skutek a praxi denního života“ (Zeminová, 1922, 128. schůze). Tato pozice byla ještě zdůrazněna jejím upozorněním, že neagituje za svou stranickou ideologii, ale bojuje za všechny ženy. „My jsme s kol. Landovou-Štychovou nebojovaly za věc z agitačního stanoviska strany a mohu konstatovati, že z mnoha set učitelek a učitelů, kteří jsou vychovateli a učiteli na těchto odborných lidových ženských školách, snad žádný nebo snad nepatrný zlomek hlásí se k nám. Nám však nejednalo o získání tohoto učitelstva, nám jednalo se o sociální spravedlnost“ (Zeminová, 1922, 128. schůze). V tomto případě se tak u obou poslankyň převažovala reprezentace funkcionální nad reprezentací ideologickou. Zastupovaly všechny ženy jako zájmovou skupinu, jež spojovalo společné znevýhodnění, bez ohledu na ideologii.

Sociální demokratky Karpíšková²⁸ a Kirpal se také vyjádřily k nerovnocennému postavení žen a k jejich nedostatečně oceněné práci. „My jsme si vědomi, že jest to jen krůček, že jest to pouze záplata a že o skutečném osvobození a zrovnocnění i na poli hospodářském u žen budeme moci mluvit teprve tehdy, až zde budou splněny pro ně předpoklady, až bude společnost, která dnes ještě staví příliš na soukromém vlastnictví, poučena o nutnosti uskutečnění socialismu“ (Karpíšková, 1922, 128. schůze). „Neboť slyšíme žalobu, oprávněnou žalobu žen, když dnes uvažujeme, jak jejich práce, a obzvláště sociální práce ženská je málo ceněna“ (Kirpal, 1922, 128. schůze). Jejich projevy byly ideologicky zabarvené, obě mluvily o chudých dělnických matkách a o nutnosti zavedení socialismu. Obě navíc zmínily i nerovnoprávnost nejen ve vztahu ženy vůči muži, ale i ve vztahu chudí versus

²⁸ Karpíšková návrh doplnila o rezoluci, týkající se lidových kursů bezplatných pro dívky.

bohatí, neboli proletariát versus buržoazie. „Všimněme si, čím bylo dřívější školství pokračovací. Bylo spíše zábavou a výsadou dcerek buržoasních, bylo však také touhou nemajetných žen a matek, aby mohly i ony své nemajetné dcery posílati do takových škol, kde by se naučily tomu, co je pro život prospěšné“ (Karpíšková, 1922, 128. schůze). Neagitovaly tak za všechny ženy, ale jen za ženy z proletariátu, ze svých projevů vyloučily ženy z vrstev buržoazie. „Aby pořádaly bezplatné lidovýchovné kursy, ve kterých by se naučily zejména tovární dělnice, ženy dělníků, pomocnice v domácnosti to, čeho se jim naučiti nebylo možno“ (Karpíšková, 1922, 128. schůze). „V Berlíně byla otevřena roku 1908 první škola pro ženská povolání. Ovšem nebyla tato škola to, co bychom si přáli pro naše dělnice, dcery proletářské, a co si přání musíme“ (Kirpal, 1922, 128. schůze).

Sociální demokratky tak na rozdíl od národních socialistek uplatnily i ideologický koncept reprezentace a to zahrnutím idejí socialismu do svých projevů. Z hlediska funkcionální reprezentace nezastupovaly ženy jako jednotnou sociální skupinu se společným prvkem znevýhodnění, ale jen ženy z určité sociální vrstvy. Tedy ty, které samy reprezentovaly z pozice sociálních demokratek (PSP ČR, ©1922).

4.4.1 Opětovné projednávání zákona o reorganizaci dívčích škol v roce 1923

Projednávání tohoto zákona se opět otevřelo v roce 1923.²⁹ Dle původního znění byla stanovena dvouletá lhůta určená na zestátnění dívčích škol, ta se však kvůli nedostatku financí prodloužila na deset let (PSP ČR, ©1923). Novelizace zákona navržená kulturním výborem přizpůsobila zákon novým okolnostem.³⁰ Jako první z žen vystoupila poslankyně Deutsch z německé sociálně demokratické strany. Její projev byl ovlivněn předchozím antisemitským výstupem poslance Schollicha. Ten ač se přihlásil k diskuzi k zákonu o dívčím školství, celý proslav věnoval židovské otázce.³¹ Deutsch ho tak hned na začátku odsoudila, že rozpravu o školním zákoně využil k nepřátelské polemice a ani v nejmenším nereprezentoval ženskou otázku (PSP ČR, ©1923). Poslankyně se postavila do role nejen reprezentantky žen hlásících

²⁹ Během rozpravy; o vládním návrhu zákona, jímž se mění a doplňují některá ustanovení zákona ze dne 17. února 1922, upravujícího organizaci odborných škol pro ženská povolání a právní poměry učitelstva těchto škol v republice Československé (PSP ČR, ©1923).

³⁰ Novelizace rušila §2, který zabráňoval vzniku nových škol financovaných z peněz veřejných spolků a jednotlivých dárců. To by se však dívčí školství nacházelo ještě v horší situaci, než předtím. Mnoho škol totiž bylo financováno ze soukromých peněz.

³¹ Schollich byl členem Německé nacionální strany, která se později sloučila s NSDAP, od třicátých let se otevřeně hlásil k nacismu.

se k její straně, ale i do role reprezentantky žen hlásících se ke straně měšťanské: „Strana pana dr. Schollicha a veškeré měšťáctvo bylo tak opatrné, že nezvolily do sněmovny žádných žen. Avšak přála bych si, aby ženy vašich stran byly slyšely, jak zde hájíte zájmů žen. Slyšela jsem, jak jste se přes to přenesl. Musím tedy zde jménem všech žen, za ženy naší strany a za ženy strany měšťanské mluvíti, poněvadž zde nemají žádné zástupkyně svých zájmů“ (Deutsch, 1923, 246. schůze). Deutsch stejně jako její kolegyně v předchozím roce, hovořila o nutnosti zkvalitnění dívčího vzdělávání, které by připravilo dívky na život v domácnosti. „Stále jsou vychvalovány domácí ctnosti žen, dosud však nebylo vykonáno ničeho, aby tyto domácí ctnosti byly zesíleny a domácí znalosti ženy prohloubeny. Vychování pro domácnost jest ponecháno čiré náhodě“ (Deutsch, 1923, 246. schůze). Z ideologického hlediska se vymezila proti kapitalismu, který zapříčinil rozpad tradiční rodiny a dívky tak neměly možnost, jak se na péči o domácnost připravit. „Rodina padá za obět' kapitalismu. Jest v úpadku. Kde selhává rodina, musí na její místo nastupovati stát a obec“ (Deutsch, 1923, 246. schůze). Výchovu a vzdělávání dívek navíc považovala za zájem státu a proto odmítala soukromé školy, zejména ty církevní. „Soukromé školy jsou zlořádem. Dnes snad ještě nutným zlem, avšak nejsou řešením ženské otázky stavovského vzdělání. Péče o výchovu a vzdělání dívek pro jejich přirozené povolání jest nejnaléhavějším úkolem státu a obcí v celém oboru výchovy dívek“ (Deutsch, 1923, 246. schůze). Ve svém projevu Deutsch mluvila i o živnostenských pokračovacích školách, které by dívky připravily na kvalifikovanou práci. Tu ovšem stále považovala za nutnost zapříčiněnou nedostatkem mužů a celkovou chudobou mezi dělnictvem, kvůli které, příjem muže nestačí na uživení celé rodiny. „Žena přivedla k platnosti své právo na práci, právo, které bylo zrozeno ze železné nutnosti doby, které znemožňuje otci rodiny, aby vyživil svou rodinu v době, kdy jest nepoměrný přebytek žen. U nás při 13 milionech obyvatelů činí přebytek žen skoro dva miliony“ (Deutsch, 1923, 246. schůze). Za přirozenou úlohu dívky a hlavní zájem státu stále považuje péči o rodinu. Z ideologického hlediska reprezentovala socialismus, jasně se staví proti církvi a jiné než státní vzdělávání dívek odmítá. Z funkcionálního hlediska zastupuje ženy, ale jen ty, které se hlásí ke stejné ideologii jako ona (PSP ČR, ©1923).

Dále vystoupila v rozpravě Augusta Rozsypalová. Ta stejně jako její kolegyně Deutsch byla přesvědčena, že výchova dívek ve věcech rodinných, by měla být v zájmu státu. „Jisto je, že od zdárného vývoje života rodinného závisí zajisté i vývoj šťastné budoucnosti národa. Z tohoto poznání vytryskla zdravá, oprávněná snaha, důkladněji a svědomitěji než dosud se dalo a děje, a také praktičtěji, připravit dospívající dívky k povolání v rodině, které jsou plno odpovědnosti vzhledem k úkolu ženy jako matky“ (Rozsypalová, 1923, 246. schůze). Jako

zástupkyně křesťanské strany se ale nevymezovala proti klášterním školám, naopak byla přesvědčena, že pro vzdělávací systém jsou přínosem. „Jsem přesvědčena, že i klášterní školy nejsou odsouzeny k zániku a nezmizí, a že zajisté se také uplatní i v tomto odvětví rodinných škol. Jen poukazuji na to, že mnozí naši předáci, i také zde ve sněmovně přítomní, ač by měli dosti příležitosti své dospívající dcery dávat jinam, dávají je do ústavů klášterních, poněvadž vědí, že jsou tam v dobrých rukou“ (Rozsypalová, 1923, 246. schůze). Ve svém projevu byla velmi umírněná a vyhýbala se konfrontačnímu stylu vystupování. Například hájila právo žen na práci, ale vzápětí prohlásila, že ženy si musí volit takové povolání, které by neohrožovalo pracovní uplatnění mužů. „Co se týče práva ženy na poctivé dobývání si chleba vezdejšího, mám za to, že nebude snad člověka tak omezeného, aby je chtěl popírat. Věc točí se zde hlavně kolem otázky, k jakým odvětvím živnostenským připustiti ženy, aby v boji o existenci nebyl zkrácen muž“ (Rozsypalová, 1923, 246. schůze). S kolegyní Deutsch se také shodla na potřebě organizace povinných kurzů pro služebné i dělnice (PSP ČR, ©1923). Z hlediska reprezentace tak byla věrná svým křesťansko- sociálním postojům. Reprezentovala tradiční pojetí ženy v kruhu rodinném, pečující o domácnost.

4.5 Rozprava o návrhu zákona o částečném zákazu námezdného kojení

Návrh zákona o částečném zákazu námezdného kojení (tisk 3821), předložili poslanci Hálek, Vrbenský a sociální demokratka Sychravová jako zpravodajka. Na tvorbě zákona se dále podílely poslankyně Chlebounová, Zeminová, Pechmanová, Karpíšková, Rozsypalová, Purkyňová a Rosolová. Do přípravy návrhu se tak připojily poslankyně napříč politickými stranami.³²

V rozpravě k návrhu se dále vyjádřily poslankyně Malá a Kirpalová. Obě z levicového tábora politických stran. Poslankyně Sychravová i Malá shodně označily najímání kojných jako vykořisťování člověka hospodářsky slabého (PSP ČR, ©1924). Sychravová dokonce tuto praktiku přirovnala k prostituci. „Instituce námezdných kojných je, neboť je nejkrutějším vykořisťováním člověka hospodářsky slabšího, a tento obchod mateřským mlékem je právě tak prostitucí jako obchod tělem“ (Sychravová, 1924, 267. schůze). Komunistka Malá navíc použila pro označení vrstev chudých slovo proletáři (PSP ČR, ©1924).

³² Návrh stanovoval, že žena nesměla být najatá za kojnou, pokud její dítě bylo mladší, než 6 měsíců věku, leda, že by měla možnost pravidelně kojit i vlastní dítě (PSP ČR, ©1924).

Obě poslankyně stejně tak vinily zámožné matky z ignorace a lenosti vůči potřebám chudých matek, které si najímaly na kojení vlastních dětí. „Přes 90 % dětí kojných bylo odsuzováno na smrt, tím vinna byla a je pouze nesvědomitost a bezohlednost zámožných vrstev, uvyklých choditi přes mrtvoly, a pak jejich ideologie. Zaplatily dobře kojné, co je jim po jejím dítěti? A pak jde jen o dítě chudé“ (Sychravová, 1924, 267. schůze).

Malá volila ze všech poslankyň nejradikálnější slovní prostředky a nejostřeji se vymezovala vůči vrstvám bohatých. „Tak zvaným dámám a některým lékařům v nalezinci se posud nezachtělo přemýšlet o provinění měšťácko-kapitalistické společnosti, v jejíž ideologii je mateřství záležitostí soukromou a v jejíž praxi se uplatňuje zákon džunglí: Dobijte slabého“ (Malá, 1924, 267. schůze). Ve svém proslovu se přímo vymezuje proti vládě a obzvláště proti agrární straně, tak jak bylo pro komunistickou ideologii typické (PSP ČR, ©1924).

Naopak poslankyně Kirpalová, navzdory tomu, že byla členkou sociálně demokratické strany, se prezentovala nejméně ideologicky zabarveným proslovem. Vnímala utrpení chudých matek a soucítila s nimi, ale zároveň se nevymezovala vůči matkám ze zámožných vrstev. Spíše se jen dožadovala všeobecné spravedlnosti, aby žádné dítě netrpělo hladu. „Právě jako by nikomu nenapadlo, aby tele krmil jinou potravou, tak též musí pro nás býti přirozenou věcí, aby každá matka, pokud jest zdráva, musila kojiti své dítě. K dosažení tohoto samozřejmého přání jest však ještě velice dlouhá cesta, ačkoli příroda jest naší nejlepší učitelkou“ (Kirpalová, 1924, 267. schůze).

Shodně si také poslankyně Malá i Kirpalová stěžovaly na ignoraci ze strany svých kolegů ve sněmovně, vůči ženami podaným návrhům na ochranu matek. „Neboť všechny návrhy zákonů na ochranu mateřství, podané námi i socialistickými členkami Národního shromáždění, byly hozeny do koše a na milost byl vzat po mnoha obtížích a laxních poznámkách pouze tento jediný návrh“ (Malá, 1924, 267. schůze). „Nebylo úmyslem, abychom zde chtěly konati čistě feministickou práci, nýbrž bylo to věci samozřejmou, vyplývající z poznání, že dnes pro matky a kojence nebylo v tomto státě vykonáno nic nebo velice málo. Bohužel, tento návrh zákona byl příliš brzo znovu pohřben“ (Kirpalová, 1924, 267. schůze).

Všechny poslankyně tak do svých projevů zahrnuly koncept funkcionální i ideologické reprezentace. Jako ženy a matky mluvily za ostatní matky. Z hlediska funkcionální reprezentace hájily práva sociálně slabších a znevýhodněných chudých žen. Z hlediska ideologické reprezentace ve svých projevech akcentovaly myšlenky socialismu a rovnostářství. Nejzřetelnější byla tento koncept ideologické reprezentace u Malé, která se ostře vymezovala proti vládě a ostatním stranám a hovořila o nutnosti revolučního svržení kapitalismu. Naopak poslankyně Kirpalová měla nejméně ideologicky zaměřený proslov a

více se orientovala na hledisko funkcionální reprezentace, tedy samotné reprezentace žen (PSP ČR, ©1924).

4.6 Rozprava ke státnímu rozpočtu pro rok 1925

Dne 4. 11. 1924 začala rozprava ke státnímu rozpočtu republiky Československé pro rok 1925 (tisk 4930). Ve skupině kulturní se svými projevy vystoupily dvě poslankyně, národní demokratka Josefa Rosolová-Chleborádová a lidovkyně Augusta Rozsypalová (PSP ČR, ©1922). Obě si pro svůj projev zvolily téma školství. Josefa Rosolová-Chleborádová ve svém projevu kritizovala úsporná opatření vlády, která vedla ke snižování prostorových kapacit na mnoha školách. Ostře vystupovala zejména proti plánovanému omezení studijních oborů na Masarykově univerzitě³³ (PSP ČR, ©1924).

V části projevu se také věnovala dívčímu odbornému školství. Vyhradovala se proti existenci klášterních škol rodinných, které podle ní nesplňovaly požadavky na kvalitní přípravu budoucích matek. „Potřebujeme ženu v domácnosti národně uvědomělou, plnou radosti ze života, která by dodávala odvahy nejen svým dětem, ale i svému manželovi, a teď mi prosím řekněte, jak mohou příští matky a příští hospodyně vychovávat ony ženy, které se zřekly života, odešly do ústraní klášterního, zřeknuvše se rodiny a mateřství“ (Rosolová-Chleborádová, 1924, 305. schůze). Kritizování církevních škol bylo časté zejména u sociálních demokratek, kde tato výhrada měla většinou jasně zabarvený ideologický rozměr. Rosolová ale svou kritiku pojala spíše věcně a stávající situaci hodnotila na základě zkušeností nabytými dlouholetým vykonáváním učitelské profese. „Chápu, že řeholnice jdou obsluhovat nemocné nebo, že vyučují ručním pracím, ale nikdy nepochopím, jak chtějí buditi lásku k rodinnému životu, kterak chtějí řeholnice pro rodinu vychovávat, když hlavním účelem rodinného života jest mateřství, které ony se svého stanoviska považují za poskvrnění ženy“ (Rosolová-Chleborádová, 1924, 305. schůze).

Rozsypalová ve svém projevu mluvila také o církvích, ale naopak se jich zastávala. Ostře se vymezovala proti pokračujícímu vytlačování katolicismu ze škol. Tvrdila, že výchova mládeže k lidskosti a k vytříbené morálce mohla vést výhradně skrz náboženskou výuku (Rozsypalová, 1924, 305. schůze). Pro vyjádření situace použila termín „odkřesťanění“ škol a hovořila o otřesech mravnosti. Do jejího projevu se tak promítla nejen její silná křesťanská

³³ Rosolová-Chleborádová se v projevu mimo jiné prezentovala jako zástupkyně moravského lidu, uplatňovala tak i koncept geografické reprezentace.

víra, ale i příslušnost k lidovecké straně. Z hlediska ideologické reprezentace jasně zastupovala svůj stranický klub s jeho křesťanskými postoji. „Klub, k němuž mám čest náležeti, je plně přesvědčen, že jen opravdové vedení mládeže a lidu k Bohu - prospěje státu. To ostatně bylo zdůrazněno také již s mnohých míst příslušníky jiných politických stran“ (Rozsypalová, 1924, 305. schůze).

Ve skupině hospodářské vystoupila národní socialistka Podzimková. Ve svém projevu si stěžovala na chudobu a těžké životní podmínky obyvatelstva Severních Čech odkud také pocházela.³⁴ Za největší problém označovala početné zastoupení německy mluvícího obyvatelstva vlastníčího většinu výrobních prostředků a svoji ekonomickou moc podle ní tak využívalo proti Čechům. „Musím především mluvit o stížnostech našeho českého severu, kde český člověk vede hrdinný boj s nepřitelem plným zášti a nenávisti proti všemu, co je slovanské, co je české a co je naše“ (Podzimková, 1924, 306. schůze). V jejím projevu akcentoval problém národnostních menšin, což byl jeden ze stěžejních bodů prvorepublikové politiky. Národnostní otázku do svého projevu zahrнула i Chleborádová, ta ji ovšem vztáhla jen na oblast školství.³⁵

Ve výše probíraných projevech nejvíce naplňovala ideologický koncept reprezentace poslankyně Rozsypalová, která mluvila zejména v zájmu voličů křesťansko- demokratické strany. Z hlediska funkcionální reprezentace zastupovala zájmy učitelů, ale jen těch podporující její stranu.

Ženy jako sociální skupinu ve svém projevu zastupovala jen poslankyně Rosolová-Chleborádová. Ta ovšem mluvila o poslání národně uvědomělé ženě v domácnosti, jejíž povinností je podporovat svého muže a děti. Dívčí školství spojovala s rodinnými školami, které mají ženu naučit dovednostem důležitým pro vedení domácnosti (Rosolová-Chleborádová, 1924, 305. schůze). Její postoj částečně korespondoval s tradičními názory národně demokratické strany.

Ve dvou projevech poslankyň se také objevila národnostní otázka, která byla obecně jedním ze stěžejních prvků prvorepublikové politiky.

Následující den vystoupily poslankyně Purkyňová a Pechmanová. Přesto, že hovořily o odlišných tématech, v jejich projevech se vyskytl společný prvek a to obhajoba ženských práv (PSP ČR, ©1924). Shodně kritizovaly zákony znevýhodňující ženy a nařkly stát z protiústavního jednání. „Vláda se vůči všem ženám v republice, ale hlavně vůči ženám se školským vzděláním, vůči našim úřednicím, chová neprávň, nespravedlivě a protiústavně.

³⁴ Stejně jako poslankyně Rosolová-Chleborádová tak uplatnila koncept geografické reprezentace.

³⁵ Stěžovala si na neúměrně velkou kapacitu německých škol vzhledem k počtu německých studentů.

Chci říci jen tolik, že přece není možno, aby naši hlavní činitelé ve státě byli tak slepí, tak krátkozrací, aby neviděli jedno, že dnes je nemožno ať kterémukoliv občanu, ať kterémukoliv stavu určovat cesty životní, omezovat je a určovat povolání výlučně jen pro něho“ (Purkyňová, 1924, 307. schůze).

„Nemá smyslu otevírat ženám brány učebných ústavů ať těch či oněch, nechceme-li důsledně uznávat ústavou zaručená práva žen a připustit volnou konkurenci s muži. Takovéto protiústavní činy nejen nelze schvalovat, nýbrž nutno všemi prostředky je potírat nejen v zájmu dobrého jména našeho státu, nýbrž i pro věc demokracie“ (Pechmanová, 1924, 307. schůze). Z hlediska funkcionální reprezentace tak obě reprezentovaly ženské zájmy. Stavěly se do role mluvčích za vzdělané, pracující ženy, kterými také ony samy byly. Obhajoba ženských práv u nich převážila nad reprezentací ideologie. Pechmanová sice vystupovala proti vládě, ale to v tomto případě nebylo z důvodu ideologie, ale z důvodu prosazování zájmů, tedy ženských práv (PSP ČR, ©1924).

Anna Chlebounová si vzala slovo jako poslední z žen. V projevu vyzývala především všechny občany k pracovitosti a k šetřivosti. Apelovala přímo na ženy hospodyně, aby se v domácnostech chovaly co nejúsporněji. Jako členka agrární strany obhajovala vládní politiku, na které se i její strana značně podílela (Chlebounová, 1924, 306. schůze). Navíc uvedla, že stát by měl v případě rozsáhlejšího propouštění úřednictva, na prvním místě propouštět ženy. „Stojíme před restrikcí státního úřednictva. Věc věru velmi uváženíhodná. Bylo již s tohoto místa řečeno k této bolavé otázce: Propusťte vdané ženy! Vraťte je rodinám! Kdyby bylo možno tuto tak důležitou otázku tak odbýt a vyřešit, mohla by si i vláda i Národní shromáždění k tomu blahopřát. "Vraťte matky rodinám!" Zcela správně! Jaké máme matky, takový bude národ a takovou budeme mít budoucnost. Vždyť rodina je základem státu po stránce morální, a není a nemůže být lhostejno, jakým směrem běže se výchova dětí té matky, která je zaměstnána jako úřednice, a jak počínají si děti v její nepřítomnosti“ (Chlebounová, 1924, 306. schůze). Chlebounová chápala postavení ženy, tak jak ho znala z vlastních zkušeností, tedy žena jako hospodyňka a matka pečující o rodinu. V náhledu na ženská práva byla ovlivněna stranickou ideologií. Na rozdíl od poslankyň z levicového tábora, nepřemýšlela o svobodném rozhodování žen, ale automaticky jim přiřadila pozici v domácnosti. Z hlediska funkcionální reprezentace také prezentovala ženské zájmy, ale z odlišného úhlu, než většina jejích kolegyně v poslanecké sněmovně. Obhajovala zájmy žen žijících v domácnostech, pečujících o svou rodinu. Naopak nebrala v potaz zájmy pracujících žen (PSP ČR, ©1924). Přestože ideologická reprezentace byla u Chlebounové výrazná, nelze jasně určit, zda v jejím případě převažovala nad funkcionální.

Závěr

Činnost poslankyň, kterou jsem analyzovala, obsahuje jeden společný prvek, a to genderové odlišnosti. Tento prvek je obsažen v projevech všech poslankyň, přičemž u jednotlivých z nich se liší četnost jeho výskytu. Většina poslankyň byla příslušnicemi levicového tábora stran, a v jejich projevech proto často rezonovaly prvky socialismu. Nejintenzivněji u komunistických poslankyň (Anna Malá, Františka Skaunicová) a též u některých poslankyň sociálně demokratické strany. Tyto poslankyně z hlediska funkcionální reprezentace hájily zájmy žen, hlásících se ke stejné ideologii jako ony samy, tedy zejména dělnic a dalších pracujících žen. Často proto požadovaly lepší pracovní podmínky, platové vyrovnání, příspěvky na mateřskou péči, zlepšení situace ve školství apod.

Příslušnice národně socialistické strany do svých projevů zahrnovaly ideologii o něco méně. Bojovaly také za práva pracujících žen, častěji ale mluvily v obecných rovinách týkajících se všech žen bez výjimky. Jejich funkcionální reprezentace nebyla tolik ovlivněná ideologickým zabarvením. Všechny levicové poslankyně navíc ve svých projevech vystupovaly velmi otevřeně a nebály se hovořit o kontroverznějších tématech tehdejší doby, jako byla například interrupce nebo sexuální výchova mládeže. Tato témata jsou ovšem také ovlivněna ideologií, vzhledem k tomu, že se jedná o obvyklé body programu levicových stran.

Poslankyně z druhé strany spektra, Anna Chlebounová a Augusta Rozsypalová, ve své činnosti také výrazně akcentovaly ideologii. Ve funkcionální reprezentaci sice vystupovaly za ženy, ale byly vázány tradičními postoji své domovské strany. Často tak paradoxně neobhajovaly ženská práva, ale spíše mířily k jejich omezování. Z jejich vystupování je zřejmé, že ideologie ovlivňovala jejich funkcionální reprezentaci, když například Augusta Rozsypalová v duchu své ideologie hájila zájmy katolických žen. Tyto poslankyně v důsledku ideologie, kterou obhajovaly, chápaly ženské zájmy jako ochranu žen před některými nepříznivými vlivy. Identifikace těchto nepříznivých vlivů však u nich byla ovlivněna ideologickým přesvědčením. Ve výsledku by tedy ochrana žen podle jejich návrhů znamenala spíše jejich diskriminaci (např. přednostní propuštění úřednic). Jakýsi kompromis mezi těmito dvěma proudy představovala Národní demokratka Purkyňová. Ve svých projevech mluvila o obecné nerovnoprávnosti žen v reálném životě. Ideologická reprezentace u ní nebyla výrazná. Důležitým faktem je tedy samotná syntéza obou dimenzí reprezentace a jejich vzájemné ovlivňování. Při zkoumání funkcionální reprezentace je tedy důležité brát v potaz i ideologii a naopak. Z provedené analýzy je zřejmé velmi úzké sepětí obou dimenzí reprezentace. Poslankyně chápaly ženské zájmy ze svých ideologických pozic. Zastupovaly ženy a

identifikovaly se s nimi, ale jejich porozumění ženským zájmům bylo obvykle limitované jejich politickou příslušností.

Použité prameny a literatura

Monografické publikace

ARDENER, Shirley, 1975. *Perceiving Women*. 1. Vyd. Michigan: Malaby Press. 167 s. ISBN 9780460140065

BALÍK, Stanislav et al., 2004. *Politický systém českých zemí 1848- 1989*. 1. Vyd. Brno: Mezinárodní politologický ústav Masarykovy Univerzity v Brně. 179 s. ISBN 978-80-210-4250-6

BUREŠOVÁ, Jana, 2001. *Proměny společenského postavení českých žen v první polovině 20. století*. Olomouc: Univerzita Palackého. 506 s. ISBN 8024402483

FEINBERG, Melissa, 2006. *Elusive Equality: Gender, Citizenship and, and the Limits of Democracy in Czechoslovakia, 1918- 1950*. 1. Vyd. Pittsburgh: University of Pittsburgh Press. 275 s. ISBN 978-0-8229-4281-8.

GALLIGAN, Yvonne et al., 2007. *Gender Politics and Democracy in post- socialist Europe*. 1. Vyd. Opladen & Farmington Hills: Barbara Budrich Publishers. 170 s. ISBN 978-3866491335.

MALÍŘ, Jiří et al., 2005. *Politické strany I. Díl 1861- 1938: Vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a v Československu 1861- 2004*. 1. Vyd. Brno: Doplněk. 1020 s. ISBN 80-7239-178-X.

MUSILOVÁ, Dana, 2007. *Z ženského pohledu. Poslankyně a senátorky Národního shromáždění Československé republiky*. 1. Vyd. Hradec Králové: Bohumír Němec- Veduta, 2007. 199 s. ISBN 978-80-8682-931-9.

PATEMAN, Carole, 1989. *The Disorder of Women: Democracy, Feminism, and Political Theory*. 1. vyd. Stanford: Stanford University Press. 228 s. ISBN 0804717656.

PHILLIPS, Anne, 1998. Democracy and Representation. Or Why should it matter who our representatives are? In: PHILLIPS, Anne, eds. *Feminism and Politics*. 1. Vyd. Oxford: Oxford University Press. 471 s. ISBN 978-0198782056.

PITKIN, Hanna, 1973. *The Concept of Representation*. 1. Vyd. Los Angeles: University of California Press. 311 s. ISBN 978-0520021563.

SAPIRO, Virginia, 1998. Democracy and Representation. Or Why should it matter who our representatives are? In: PHILLIPS, Anne, eds. *Feminism and Politics*. 1. Vyd. Oxford: Oxford University Press. 471 s. ISBN 978-0198782056.

SQUIRES, Judith, 1999. *Gender in Political Theory*. 1. Vyd. Cambridge: Polity Press. 255 s. ISBN 978-0-7456-1501-1.

Periodické zdroje

CHILDS, Sarah, 2006. The complicated Relationship between Sex, Gender and the Substantive Representation of Women. *European Journal of Women's Studies*. Vol. 13, no. 1, s. 17-21.

MANSBRIDGE, Jane, 2003. Rethinking Representation. *The American Political Science Review*. Vol. 97, no. 4, s. 515-528.

RAPACZYNSKI, Andrzej, 1997. Popular Sovereignty and the Concept of Representation: The Relevance of American Constitutionalism in Eastern Europe. *International Journal of Sociology*. Vol. 26, no. 4, s. 7-16

REHFELD, Andrew, 2011. The Concepts of Representation. *The American Political Science Review*. Vol 105, no. 3, s. 631-641.

Neperiodické zdroje

DAVIDSON-SCHMICH, Louise K, 2001. *Gender, Intersectionality, and the Executive Branch: When Do Female Prime Ministers Promote 'Women's Interests (online)*. University of Miami.

PSP ČR. Společná česko- slovenská digitální parlamentní knihovna. *PSP ČR* [online] Praha: PSP ČR [cit. 2015-05-07]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/index.htm>

PSP ČR. Tisky. *PSP ČR* [online] Praha: PSP ČR [cit. 2015-05-07]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky/index01.htm>

PSP ČR. Jmenný rejstřík. *PSP ČR* [online] Praha: PSP ČR [cit. 2015-05-07]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/rejstrik/jmenny/index.htm>

PSP ČR. Stenoprotokoly. *PSP ČR* [online] Praha: PSP ČR [cit. 2015-05-07]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/stenprot/index.htm>

Výbory. *PSP ČR* [online] Praha: PSP ČR [cit. 2015-05-07]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/rejstrik/vybory.htm>